

IP

**vakblad voor
informatieprofessionals**

**IProfiel: Stefan
van Vliet (Vektis)**

'Data, en ons vak,
worden in de zorg
steeds belangrijker'

Anesthesie én AI

Joris Broeren over
OK, zorg en data

**Erfgoedschatkist
open u – met CMS**

Lokaal erfgoed
digitaal bewaren

Lifehacking

Chattend zoeken
in je document

2024 | 06

**DE IMPACT VAN AI
OVER KNELLENDEN
WETTEN EN EEN
INFORMATIEOORLOG
IN WORDING**

COLOFON

IP is met zijn hybride magazine (digitaal en papier), website, nieuwsbrief, events, podcast en socials het platform voor de informatieprofessional van vandaag en morgen.

ISSN: 1385-5328

IP is een uitgave (28ste jaargang) van Uitgeverij IP
Charlotte van Pallandtlaan 18,
2772 TR Voorburg
tel. 06-223 75 75 9
www.informatieprofessional.nl

redactieadres

IP, Charlotte van Pallandtlaan 18,
2772 TR Voorburg,
tel. 06-223 75 75 9,
e-mail redactie@informatie-
professional.nl

hoofd- en eindredactie

Cindy Lammers

vormgeving

Eric van den Berg,
egfvdberg@upcmail.nl
Tom van Staveren,
graphicisland@upcmail.nl

redactionele bijdrage aan het blad en aan informatieprofessional.nl

Marjo Bakker, Ton van Bedaf,
Simon Been, Gauri Bhagwat,
Judith Bouwels, Wouter
Bronsgest, Rob Feenstra, Maarten
Hafkamp, Frank Huysmans, Leen
Liefsoens, Anneke de Maat, Bjorn
Schrijen

abbonementen

Voor abonnementsprijzen
en andere informatie zie
Informatieprofessional.nl

advertentieverkoop

Voor informatie over adverteren:
Luciène Paap, e-mail
l.paap@bureauvanvliet.com,
tel. 023-571 47 45. Zie voor een
overzicht van de mogelijkheden
en de mediakaart ook
informatieprofessional.nl

Het verlenen van toestemming
tot publicatie in dit tijdschrift
strekt zich tevens uit tot het
in enigerlei vorm elektronisch
beschikbaar stellen.

INHOUD

14

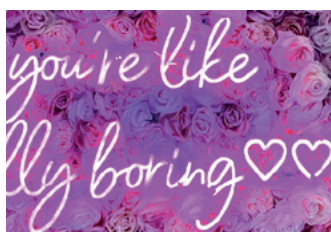
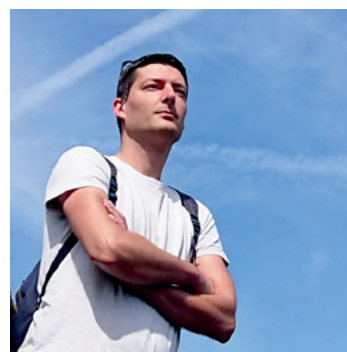
AI in het informatiedomein (9)

Wat is de impact van AI op het informatiedomein? In een reeks artikelen wordt ingegaan op veranderingen in de organisatieprocessen, de informatieprofessie en het persoonlijke informatiewerk ten gevolge van kunstmatige intelligentie. In deze IP het negende deel, met focus op de ontluikende informatieoorlog en de consequenties voor de informatieprofessie.

20

IProfiel: Stefan van Vliet

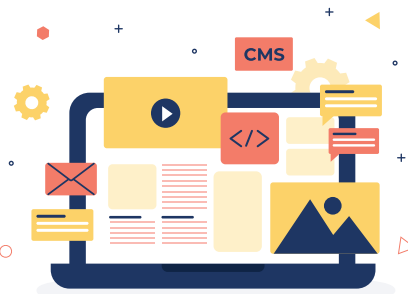
Het beroep van informatieprofessional is zeer divers. Om de breedte van het vak te laten zien, lichten we in de rubriek IProfiel een informatieprofessional door. In deel 14: Stefan van Vliet, informatiespecialist bij Vektis, business-intelligencecentrum voor de zorg.

24

Erfgoedschatkist open u!

Dorpen en streken zitten niet zelden op een schatkist aan tekst en beeld. Dit materiaal digitaal bewaren en ontsluiten is niet alleen van belang voor het doen van onderzoek, maar ook voor het begrijpen van afkomst en cultuur, betoogt Ton van Bedaf, die als vrijwilliger bij een historische vereniging nut én noodzaak ontdekte van een CMS voor lokaal erfgoed.

RUBRIEKEN

04

Data in beeld
Egomagazine

08

News Facts
Nieuwswaardige
feiten

13

IP Lingo
IP Lingo

23

**Column Frank
Huysmans**
Van de blauwe
schermen
des doods

28

Anesthesie én AI

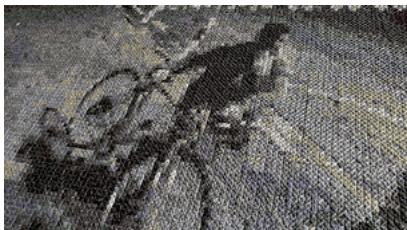
Hij wordt de 'BI-dokter' genoemd: Joris Broeren, die als anesthesioloog en chieft data officer mede vormgeeft aan de data- en AI-strategie van het Haagse HagaZiekenhuis. 'ICT-gerelateerde zaken zijn altijd mijn hobby geweest. De laatste jaren heb ik me ook verdiept in dingen als deep learning en AI.'

32

KB Onderzoekskroniek

Van 25 tot en met 28 juni 2024 volgden negentien deelnemers van universiteiten in binnen- en buitenland de Summerschool Digitale Collecties bij de KB in Den Haag. Terugblik op een zomer stoeien met digitale collecties en een programma vol theoretische inzichten en praktische vaardigheden.

33

Gespot

Kunstzinnige techkritiek

34

Gelezen

Studie- en leesvoer voor IP'ers

36

Van de KNVI

Beroepsverenigingsnieuws

38

Lifehacking

Chatten met je document

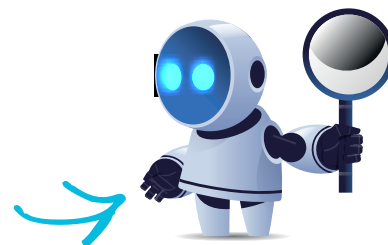
SMART

B

ikini en zwembroek zijn weer opgeborgen in de kast, de wandelschoenen ontdaan van kiezel en stof, de scholen weer begonnen. 'Wij leren hier zonder smartphone', zegt het gymnasium om de hoek. Voor het eerst zie ik deze boodschap op de ramen geplakt, vergezeld van vrolijke kleurtjes. In de zorg is smartphonegebruik onder personeel een issue, weet ik uit betrouwbare bron. Het ding mag eigenlijk niet tijdens het werk, er bestaan niet voor niets lockers, maar daar waar chronische personeelstekorten zijn, ga je medewerkers niet te veel op de huid zitten. Dus wordt er gedoopt, en dus gaat er soms iets te veel aandacht uit naar het scherm. Alles wat je aandacht geeft groeit, zegt de tegelspreuk, en dat is in dit geval helaas niet altijd de cliënt of patiënt. Technologie is mooi en vaak ook goed, 'mensen zijn techniek', stelt techfilosoof Peter-Paul Verbeek verderop. Maar hij heeft het ook over de technologieparadox: dat technologie de wereld maakbaar maakt, maar dat ze tegelijk onbeheersbaar is. 'En is er dan wel zoiets als techniekethiek mogelijk?' Hij pleit daarom voor technologische geletterdheid. Een kritische houding hanteren ten aanzien van de manier waarop technologie vormgeeft aan basale aspecten van onze samenleving. Dit vergt dan een leven lang leren op dit gebied. Over modereren of verbieden heeft Verbeek het niet. Je kunt ook op diverse plekken in deze IP lezen over twijfel of ingrijpen in invasieve applicaties zin heeft. Maar als Donald Trump AI-gegenereerde foto's deelt van Taylor Swift (wat hij deed), die suggereren dat zij hem politiek steunt (wat zij niet doet), een nepnieuwswaard overigens in een lange reeks, moeten we dan onze schouders ophalen? Of toch serieus actie ondernemen?

REDACTIONEEL | Cindy Lammers

EGO- MAGAZINE

Glossy's die de naam van de maker dragen: we hebben er ook een aantal van in Nederland. Het geeft zo'n blad een mooie marketingzwengel – de naamtitel vergroot meteen het bereik ervan. Toch hangt er ook een zweem van egotripperij omheen. Dat je jezelf zo belangrijk vindt dat een tijdschrift jouw naam heeft. Of zelfs compleet over jou gaat. Dat is precies wat Elon Magazine beoogt, maar dan satirisch-kritisch tot de laatste letter en het laatste beeld. ('This magazine will save the world!'). The Gigacities Collective greep een keur van middelen en media aan om input ervoor te verzamelen, zoals X-posts van Musk, en gebruikte AI-tools om beeld te genereren, zoals op de hier getoonde spread uit het magazine. Links een door AI gefabriceerde afbeelding, rechts een foto van een detail uit The Boring Bodega, de eerste supermarkt van Musk die hij eind vorig jaar opende in Bastrop, Texas. <

> Meer over Elon Magazine lees je op pagina 6.

*you're like
really boring* ♡ ♡

EEN HEEL MAGAZINE OVER MUSK TEGEN MUSK

Elon Magazine is, vermoed als celebrityglossy, een kritisch, op onderzoek gebaseerd kunstproject van The Gigacities Collective dat de (media)praktijken van Elon Musk en zijn bedrijven onderzoekt. Uiteraard met de inzet van AI, en al even pittig als Musks eigen X.

The Gigacities Collective begon als een transnationaal samenwerkingsproject dat de impact van Tesla's Gigafactories in Austin, Berlijn en daarbuiten onderzocht. 'Al vroeg in het proces begrepen we dat deze gigafabrieken geen op zichzelf staande

industriële complexen zijn, maar dat ze zijn ingebed in sociaal-kapitalistische en ecologische netwerken over de hele wereld', stelt het collectief. 'Met verbazingwekkende snelheid heeft de omnivoor Elon zich als een natuurkracht over de wereld verspreid en met hoge

snelheid publieke domeinen en nieuwsmedia bezet. Hij is het middelpunt van de aantrekkingskracht geworden voor Silicon Valley, financiers en durfkapitalisten, rechtse politici, *tech bros* and *suburban yuppies*. Tijd om de persoonlijkheidskenmerken en de problematische invloeden van dit fenomeen aan het licht te brengen.'

'Elonian Hype Machine'

In de twee jaar dat het collectief aan het project werkte, doemde het idee van een celebritymagazine op, een toepasselijke vorm in de zin van 'een viering van het zelf', juist omdat ze die willen bekritisieren. Door samen te werken als wetenschappers, journalisten, kunstenaars en activisten hebben ze de 'Elonian Hype Machine' aangepakt, zeggen ze, en in hun woorden daarmee 'de macho-enscenering van zijn lastige persoonlijkheid, de ondermijning van het algemeen belang voor maximale techno-kapitalistische uitbuiting en de psychedelische denkwijzen die

zijn roofzuchtige zoektocht naar overheersing hebben aangewakkerd. We hopen dat Elon Magazine nieuw licht werpt op de machtigste ceo ter wereld'.

Kunstopublicaties

Het niet geheel toevallig in Austin en Berlijn 'gevestigde' Gigacities Collective heeft het tijdschrift ontworpen 'in de traditie van vermaarde voormalige kunst(enaars)publicaties als File Magazine, Avalanche en Art-Rite, met publicaties en kunstinitiatieven als Adbusters, Mad Magazine, Guerilla Girls en The Yes Men ter inspiratie'.

Wie er in of achter het collectief zit(ten), is niet helemaal duidelijk, maar er duiken wel drie namen op: Randy Lewis, professor American studies (film-, muziek- en stadsstudies en de culturele geschiedenis van Amerika) aan de University of Texas in, jawel, Austin, en zijn collega aan dezelfde universiteit, associate professor antropologie Craig Campbell. Een derde be-

Elon Magazine is beschikbaar in twee digitale formaten. Op gigacitiescollective.net/elon is het te bekijken als digitaal flipbook. Ook kun je hier een pdf van het tijdschrift downloaden. Een gedrukte versie (beperkte oplage) kan tegen verzendkosten worden besteld door te mailen naar gigacitiescollective@proton.me.

trokkene is Florian Grundmüller, met een achtergrond in Europese ethnologie, geschiedenis en theater-, film- en mediastudies, nu onderzoeksassistent bij de Georg-August-Universität in Göttingen.

onthult het veel van de prompts die zijn gebruikt met generatieve AI. 'Het delen hiervan is een manier om onze inspanningen op het gebied van collaboratieve hallucinatie te documenteren.'

Dit artikel vind je inclusief linkjes in het archief op informatieprofessional.nl.

Gebruikte prompts en links

Tegelijk is The Gigacities Collective heel transparant over hoe Elon Magazine aan al zijn content is gekomen. AI-programma's zoals Midjourney zijn gebruikt om 'collaboratieve hallucinaties' te genereren, beelden die vervolgens veelal zijn gemanipuleerd in Photoshop, terwijl boeken, artikelen, interviews en X zijn geraadpleegd voor research.

Het blad telt negentig pagina's, waarvan de laatste gewijd aan het waarom en de making-of, en op de website staat een sectie 'Key to Elon' die een kijkje biedt onder de motorkap van het schrijf- en ontwerpproces. Het team deelt er links naar X-posts/tweets en webpagina's en verwijzingen naar geciteerde boeken en artikelen. Ook

Psychedelic ELON
Javier Zepherin

There is a rumor in my hometown of Austin, Texas, that someone is paying major investors to our local major businesses, which shouldn't surprise anyone who has followed his public statements in the last few years. Even before he purchased Twitter as his own personal bulletin board, Musk tweeted an image of a Ziploc bag stuffed with dollars along with the phrase: "FOUND ANOTHER WAY TO GET TO MARS." In another tweet he claimed he "talked to many nice people who were helped by psychedelics & ketamine than SSRIs & antidepressants." By summer 2023, The New Yorker had noted his rave-like rhetoric and suggested that excessive levels of ketamine might be fueling his increasingly erratic behavior.

It's weird to imagine the world's richest man on mushrooms, tripping to his private behavioral visions of Mars, or even while surveying rock-analytically to his self-produced EDM tracks, historically washed in a psychotropic ecstasy—yet one that paradoxically has mastered real-world productivity. After all, Musk's whims can determine whether the Ukrainian army can use his Starlink satellites in their campaign against the Russian invasion or whether an aerospace memo gets major traction on Twitter/X thanks to his endorsement.

Musk may be the most famous example of the psychedelic oligarch, but lesser-known stars are tripping hard on his heels. Tim Ferris, the notorious business guru who wrote *The 4-Hour Workweek*, says that "almost all the Villanovans he knows are using hallucinogens regularly." Similarly, a financial analyst wrote in 2019 that "it was an open secret that many Silicon Valley employees, investors, and other high performers regularly used psychedelics like magic mushrooms—often in small doses—to help enhance their productivity and creativity." At least in certain sectors and at certain ranks, big business is embracing the psychedelic revolution.

Moreover, psychedelics are an increasingly lucrative business for companies racing to bring new products and treatments to market. Some are even trying to patent the rituals and aesthetics associated with psychedelic therapy sessions. Mixed tones, soft lanterns, and gentle hand holding could become the intellectual property of Musk associate Peter Thiel, which prompted Mother Jones magazine to wonder if the right-wing billionaire was "trying to monopolize the astral plane!"

Strange times indeed. To my mind, there is something a little disconcerting about a CEO or a stock trader in a conversation with a biotechologist and a visiting Albee Lincoln, vomiting ayahuasca into a bucket before clicking on their Zoom to announce layoffs. Maybe such scenarios are unsettling because they represent the odd malleability of the psychedelic experience: sociopathic behaviors might be unleashed as often as liberating ones.

I'm troubled by what I call dissociating, in which CEOs use the rhetoric of psychedelic transformation to signal the depths of their vision and wisdom, and implicitly, their right to subvert us. It's a little spooky to imagine oligarchs performing esoteric rituals of transformation in the name of enhanced productivity and profit. Going on a pocket-size headbanging about your "evolved CEO consciousness" is not the same as imposing conditions for workers or making sustainable products.

IMAGOCAMPAGNE OPENBARE BIBLIOTHEKEN VAN START:

De openbare bibliotheken in Nederland zijn een landelijke campagne begonnen om iedereen in Nederland te laten weten dat je voor veel meer bij de bibliotheek terecht kunt dan nu vaak wordt gedacht.

Het thema van de door bureau Total Design ontwikkelde campagne is 'Ontdek wat je allemaal kan'. De nadruk ligt op ontdekken. Met bijna 1.300 bibliotheken in Nederland is er altijd wel eentje in de buurt, maar niet iedereen komt er meer, en veel mensen hebben een ouderwets beeld bij wat ze er kunnen vinden. Dat blijkt uit onderzoek dat de bibliotheken bureau Annalect lieten uitvoeren. Van de ondervraagden zegt 70 procent de bibliotheek nog altijd als een rustige plek te zien om te lezen, te leren of de computer te gebruiken. Daarmee doen zij de bibliotheek, maar ook zichzelf, tekort.

Zichzelf uitdagen

'Met de slogan roepen we niet alleen mensen op om het aanbod van de bibliotheek te ontdekken, maar ook om zichzelf te blijven uitdagen. En dat kan iedereen bij de bieb, ongeacht leeftijd of vaardigheden', zegt Klaas Gravesteijn, directeur van de Vereniging van Openbare Bi-

bliotheken (VOB). De merkbelofte wordt ingevuld met voorbeelden die staan voor de diversiteit van wat er allemaal kan bij de bibliotheek. Zoals een kind dat met een 3D-printer een T-Rex heeft gemaakt, een bibliotheekbezoeker die leert voor het theorie-examen voor haar rijbewijs, en iemand die aan zijn digitale vaardigheden wil werken.

Niet-gebruikers

Met deze imagocampagne richt de bibliotheek zich met name op niet-gebruikers, terwijl ook de huidige leden lang niet altijd het juiste beeld hebben, weet Gravesteijn. 'Bibliotheken zijn al jaren actief op veel maatschappelijke en educatieve terreinen. Je kunt er bijvoorbeeld terecht voor cursussen, taal- en computerhulp, vragen over overheidswebsites, huiswerkbegeleiding, 3D-printen, maakplaatsen en culturele bijeenkomsten. We hopen met deze campagne mensen nieuwsgierig te maken om het aanbod te komen ontdekken.'

BELGISCH AI-BEDRIJF BOUWT TAALMODEL DAT ONLINE HAATSpraak DETECTEERT

AI-bedrijf Textgain bouwt de komende twaalf maanden aan CaLICO, een large language model (LLM) dat haatspraak in alle officiële EU-talen herkent en verwerkt.

Textgain is een AI-spin-off van de Universiteit Antwerpen en won in juni een prijs bij de Large AI Grand Challenge, een competitie voor Europese AI-ontwikkelaars. Aan de competitie deden 94 bedrijven mee. Textgain won niet alleen 250.000 euro, maar ook zo'n 2 miljoen

uur ontwikkeltijd op een Europese supercomputer. Daardoor

kan het zijn nieuwe AI-modellen versneld trainen.

Toxische taal

Ceo Guy De Pauw: 'Grote taalmodellen, zeker de commerciële, weigeren om toxische taal te verwerken. Daardoor is het zo goed als onmogelijk om ze in te zetten om bijvoorbeeld haatspraak te detecteren. Wij bouwen nu een eigen taalmodel dat dit soort content wél kan verwerken, maar niet zelf produceert. Dit is uniek in de wereld.' Het bedrijf zet zich in om maatschappelijke problemen in kaart te brengen met behulp van AI-technologie. 'De Europese Unie heeft daarvoor strenge normen bepaald', stelt De Pauw. 'De technologie moet transparant, uitlegbaar en ethisch zijn.'

Heb je nieuws te melden, een trend gespot of een tip die je graag wilt delen met collega-IP'ers? Laat het weten via redactie@informatie-professional.nl.

SAVE THE DATE: DERTIENDE VOGIN-IP-LEZING OP 27 MAART 2025

De organisatie van de VOGIN-IP-lezing heeft een nieuwe datum geprikt voor de volgende editie: donderdag 27 maart 2025. Meer informatie over de invulling van het programma en aanverwante zaken kun je volgen op de websites van de VOGIN-IP-lezing (vogin-ip-lezing.net) en IP (informatieprofessional.nl) en op hun socialemediakanalen. De VOGIN-IP-lezing op 27 maart zal de dertiende editie zijn van het gezamenlijke evenement van Stichting VOGIN en vakblad IP. De vorige editie vond plaats op 18 april dit jaar. Een verslag van enkele lezingen vind je terug in de laatste IP #4 en IP #5. <

ONTWERPPROCES GAME HERALD TE ZIEN TIJDENS ARCHIVES AT RISK: SEEKING SHELTER

Design en digitale cultuur uit Nederland zijn wereldwijd beroemd en verzameld, maar de archieven van ontwerpers krijgen nauwelijks aandacht. Archives at Risk: Seeking Shelter brengt hier verandering in met reizende installaties over verschillende archieven van ontwerpers. Bij Beeld & Geluid is tijdelijk het ontwerpproces van de videogame Herald te zien.

Herald is een indie adventure game ontworpen en geproduceerd door Wispsfire, een videogamestudio uit Utrecht. Het is een keuzegedreven avonturenspel in een alternatieve negentiende eeuw waar het westen een koloniale supermacht is: het Protectoraat. De installatie bestaat uit twee kussens en laat onder meer vier elementen van het ontwerpproces zien: Art, Sound Design, Level Design en Story. Story vormt de ruggengraat van de game; de ver-

haallijn en de keuzes die de speler daarin kan maken. Level Design is het ontwerp van de driedimensionale wereld waarin de speler de game beleeft. Art is de visuele laag die over het Level Design ligt om kleur en vorm te geven. Sound Design blaast leven in de game-wereld door muziek, maar laat de game characters ook tot leven

komen door het werk van stemacteurs.

Game als cultureel erfgoed

Het ontwikkelen van een game is een intensief ontwerpproces dat vaak onzichtbaar blijft. Het archiveren van dit proces is nieuw in Nederland. Wispsfire is de eerste studio die het ontwikkelproces van haar game bij Beeld & Geluid archiveert, samen met de game zelf, om dit als cultureel erfgoed te bewaren.

Archives at Risk: Seeking Shelter is een initiatief van Netwerk Archieven Design en Digitale Cultuur (NADD). De installatie van Herald is nog tot en met 18 oktober dit jaar gratis te bezoeken bij Beeld & Geluid in Hilversum. <

Meer nieuws vind je op informatieprofessional.nl
en in de nieuwsbrief van IP.

CURSUSAGENDA

GO opleidingen

2024

SEP-OKT

17/09	INFORMATIE ZOEKEN MET AI	GAAT DOOR
24/09	AI-CONTENTGENERATOREN EN -BOTS: AUTEURSRECHT & PRIVACY	GAAT DOOR
27/09	INTRODUCTIE SHAREPOINT	
01/10	DATA STEWARD	
03/10	MARC21	
04/10	AUTEURSRECHT (BASIS)	
04/10	EMBEDDED LIBRARIAN 2.0	
04/10	LINKED OPEN DATA	
07/10	DIGITALE INFORMATIEVAARDIGHEDEN	
10/10	MARKETING INFORMATIEDIENSTVERLENING IN EEN DAG	
14/10	INTRODUCTIE AI VOOR BIBLIOTHEEK, MEDIATHEEK EN ONDERWIJS	
15/10	PROJECTMATIG WERKEN	
18/10	INTRODUCTIE DATA SCIENCE EN MACHINE LEARNING	
31/10	INFORMATIESTRUCTUREN	VOL

Peter-Paul Verbeek

NEMO JAARLIJKS PODIUM VOOR TECHNOLOGIEREDE

NEMO Science Museum gaat jaarlijks de Technologierede organiseren. Aanleiding is de opening van de vernieuwde tweede etage Technium. Met de Technologierede geeft NEMO een podium aan experts op het gebied van technologie en samenleving. Technologiefilosoof Peter-Paul Verbeek, rector magnificus aan de Universiteit van Amsterdam, trapte af bij de opening van Technium deze zomer.

‘Wetenschap kan ons allemaal vermaken en fascineren, maar het is technologie die de wereld verandert.’ Met dit citaat van de Amerikaanse biochemicus Isaac Asimov opende Peter-Paul Verbeek de Technologierede. Hij illustreerde in zijn rede de complexe relatie tussen wetenschap en technologie en stelde de fundamentele rol van technologie in de wetenschap en de samenleving centraal. Zo betoogde hij dat de invloed van technologie op mens en maatschappij veel verder gaat dan het najagen van innovatie of het bedreigen van onze privacy. ‘Ze is onderdeel van de menselijke conditie en geeft vorm aan hoe wij handelen, de wereld begrijpen en keuzes maken. Wij zijn techniek.’

Technologieparadox

Daarmee kwam hij bij de technologieparadox. Die houdt in dat technologie de wereld enerzijds maakbaar maakt, maar dat ze anderzijds ook onbeheersbaar is. ‘En als we zo verweven zijn geraakt met techniek, is er dan wel zoiets als techniekethiek mogelijk? Kunnen we er überhaupt nee tegen zeggen, of zijn we er gewoon machteloos aan overgeleverd?’ Volgens Verbeek hebben we een heel specifieke ethische benadering nodig: begeleidingsethiek. ‘Dat is positieve ethiek die probeert vast te stellen onder welke condities we technologie willen gebruiken in plaats van het vooral te hebben over wat we niet willen.’

De ballenmachine

Technologische geletterdheid

De komst van de stoommachine effende het pad voor de industriële samenleving, die door de computer overging in de informatiesamenleving en op dit moment door de digitale revolutie in hoog tempo transformeert in de vijfde samenleving: de digitale samenleving, stelde Verbeek. ‘De technologische sa-

menleving van nu vergt een eigen vorm van burgerschap op basis van technologische geletterdheid. Het draait om een kritische houding ten aanzien van de manier waarop technologie vormgeeft aan basale aspecten van onze samenleving, zoals sociale relaties, identiteitsvorming, onze zorg voor de planeet en het functione-

Contemplatiecontainer

Nieuwe energiebronnen

Technium

Op de vernieuwde verdieping Technium van NEMO ontrafelen bezoekers de techniek om zich heen en ervaren ze hoe mensen technologie ontwerpen, maken en gebruiken om de wereld om zich heen te veranderen. Technologie is overal en we kunnen niet zonder, wil NEMO ermee zeggen, en vooral ook dat het aan de mens zelf is hoe techniek en technologie worden ingezet. Daarom is er bij Technium ook aandacht voor de invloed van de mens en de effecten van technologiegebruik, zoals uitputting van natuurlijke bronnen en productie van afval. En zien bezoekers hoe ontwerpers en engineers nieuwe technologische oplossingen ontwikkelen. In herkenbare elementen als een fabriek, kledingwinkel, garage en bouwplaats ontdekken bezoekers de technologie uit het dagelijks leven. Ze kunnen bijvoorbeeld een schoonmaakrobot programmeren en een stad tot leven brengen door de juiste energiebronnen in te zetten.

ren van onze democratie. Hiervoor is levenslang leren nodig, en een museum als NEMO kan daar een belangrijke rol in spelen. Een museum waar technologie ervaarbaar wordt en waar duidelijk wordt waar de aangrijpingspunten voor verandering zitten.’

> De complete Technologierede vind je op ppverbeek.org/2024/07/05/dutch-technologie-rede-2024-nemo-amsterdam/. <

NIEUW AI-PLATFORM MOONLIT ONTSLUIT EUROPESE RECHTSPRAAK

Onlangs is Moonlit.ai gelanceerd. Het AI-platform moet jurisprudentie en wetgeving van EU-lidstaten doorzoekbaar en analyseerbaar maken.

Moonlit is ontwikkeld door Deloitte en verzelfstandigd met een investering van venture capital-firma Curiosity VC. Het platform zet zich in om 'de transparantie en toegang tot recht te verbeteren binnen het complexe en versnipperde Europese juridische landschap'.

Moonlit biedt een door AI aangedreven juridisch onderzoeksplatform dat voortdurend juridische activiteiten in EU-lidstaten monitort. Met kunstmatige intelligentie kunnen gebruikers juridische uitspraken uit meerdere landen onderzoeken en vergelijken. Elk document wordt voorzien van directe vertalingen, samenvattingen en inzichten.

Meer centraal gereguleerd

Roderick Lucas, medeoprichter en ceo van Moonlit, is expert in AI en

datawetenschap met ervaring bij Deloitte en academische rollen aan de Vrije Universiteit Amsterdam en Tilburg University. Zijn compagnon is advocaat Dirk-Jan van den Broek. 'Hoewel bijna 70 procent van de nationale wetten wordt bepaald of beïnvloed door EU-regelgeving, kijken de meeste

advocaten voornamelijk naar nationale jurisprudentie', zegt Van den Broek. 'Er wordt steeds meer centraal gereguleerd in Europa. Juridische precedentes uit het ene land kunnen aanzienlijk meer invloed hebben op beslissingen in een ander land. Daarom kan het platform een goed hulpmiddel zijn.' <

COMPETENTIE-PROFIEL VOOR (BIO)MEDISCH INFORMATIE-SPECIALISTEN BESCHIKBAAR

De Interessegroep Biomedische Informatie (BMI) van de KNVI heeft onlangs een competentieprofiel voor (bio)medisch informatiespecialisten gepresenteerd.

In 2022 benoemde de BMI-interessegroep een werkgroep met als doel: het opstellen van een overzicht van de benodigde competenties voor (bio)medisch informatiespecialisten in Nederland. Dit overzicht, het competentieprofiel, moet als leidraad dienen voor het herzien van het bestaande cursusaanbod, zodat dit aansluit bij de kennis en vaardigheden die

NOS JOURNAAL NU OOK IN MAKKELIJKE TAAL

Sinds 2 september maakt de NOS een nieuw televisiejournaal: NOS Journaal in Makkelijke Taal, elke werkdag te zien om 17:00 uur op NPO 1. Het journaal is voor iedereen die graag op de hoogte blijft, maar voor wie het lastig is om het nieuws te volgen, aldus de NOS.

Als publieke omroep heeft de NOS de taak om nieuws toegankelijk te maken voor iedereen, dus ook voor mensen

die moeite hebben met de Nederlandse taal. In Nederland gaat het om 2,5 miljoen mensen, zo schrijft de organisatie op haar website. Ze

heeft, samen met Stichting Lezen en Schrijven en met mensen die moeite hebben met lezen en schrijven, onderzocht hoe het nieuws makkelijker te volgen kan worden gemaakt. Dat leidde in 2021 tot het NOS Nieuws van de Week, een wekelijks journaal te zien op YouTube en op regionale en lokale tv-zenders. Het NOS Journaal in Makkelijke Taal is daar een vervolg op. Het nieuwe journaal heeft minder onderwerpen dan de andere journaals. De presentator geeft meer uitleg en er worden geen moeilijke woorden gebruikt. Ook het tempo en het gebruik van beeld zijn rustiger. <

IP Lingo

Projectleider/consulent bij de
Universitaire Bibliotheken Leiden (focus
op onder meer de digitale bibliotheek) en
museumdocent bij het Cobra Museum

‘Er valt weinig te
voorspellen over de
levenskansen van
een woord. Swaffel je
bijvoorbeeld de laatste
tijd nog wel eens?’

In de jachtige wereld van de informatieprofessional is deze rubriek een baken van stabiliteit. Al dertien jaar verschijnt in, vrijwel, iedere IP een column die gewijd is aan een nieuw begrip in het informatiewereldje. De eerste IP Lingo werd geschreven door Jurn Glazenburg voor het eerste nummer van 2012. Het onderwerp was *collectievissen*, een begrip dat nog steeds, zij het op kleine schaal, wordt gebruikt.

Inmiddels zijn we ruim honderd IP Lingo's verder. Tijd om eens kort terug te blikken, bijvoorbeeld door te kijken naar de woorden die een vaste plaats hebben gekregen binnen onze taal. De beste graadmeter daarvoor is natuurlijk de Dikke Van Dale. Het blijkt dat twintig begrippen inmiddels terug te vinden zijn in dit woordenboek. Dat is geen gekke score, zeker als je bedenkt dat een vermelding in IP Lingo vaak pas jaren later wordt gevolgd door opname in de Van Dale. Er kunnen dus nog wat woorden bijkomen.

Bovendien zijn de meeste begrippen, ook als ze niet in de Van Dale staan, nog steeds gangbaar. Uitzonderingen zijn woorden als *teeventap*, dat direct gekoppeld was aan een specifieke, tijdgebonden corruptiezaak, en *nulnieuws* (totaal oninteressante en irrelevante nieuwsberichten). Dat laatste is merkwaardig, want de hoeveelheid nulnieuws is de afgelopen jaren toch zeker niet afgenomen. Maar het is nu eenmaal zo dat er weinig te voorspellen valt over de levenskansen van een woord. Swaffel je bijvoorbeeld de laatste tijd nog wel eens? Toch was dat het woord van het jaar in 2008.

Het meest opmerkelijke van de serie is dat ruim de helft bestaat uit volledig Engelse begrippen. *The dark web*, *fleeceware* en *deepfakes* bijvoorbeeld. Daarnaast zijn er uitdrukkingen die half Engels, half Nederlands zijn (*contentkerkhof*, *privacykramp*) en woorden die letterlijk vertaald zijn uit het Engels (*boektok*, *infodemie*). Volledig Nederlandse woorden (*bieb-snipper*, *brokkelbrein*) vormen een kleine minderheid.

Het kortste IP Lingo-woord is *AF*, maar dat is dan ook een acroniem (*artificial friend*). *Gegevensbeschermingseffectbeoordeling* is het langste woord, met *computer-crisis-responsteam* als goede tweede. Beide woorden tonen aan dat de Nederlandse gewoonte om samenstellingen aan elkaar te schrijven niet altijd tot gelukkige resultaten leidt. De Engelse originelen (*data protection impact assessment* en *computer emergency response team*) zijn veel beter leesbaar en worden daarom, ook op Nederlandse websites, veel vaker gebruikt.

Oh ja, en de betekenis van *IP Lingo*: IP staat uiteraard voor informatieprofessional en Lingo betekent jargon, taal van een bepaalde groep. IP Lingo heeft nog een lange toekomst voor zich.

Meer IP Lingo's lezen? Je vindt ze – alle ruim honderd – in het archief op informatieprofessional.nl.

Nederlandse (bio)medisch informatiespecialisten nodig hebben om hun functies te vervullen.

Na twee jaar werk achter de schermen is het profiel onlangs gepresenteerd. Het omvat negen domeinen die de benodigde kennis en vaardigheden beschrijven die (bio)medisch informatiespecialisten nodig hebben om hun werk te kunnen doen. Werkgroep-lid Chantal den Haan (medical librarian OLVG) deelde dit profiel eerder al met Nederlandse collega's. Tijdens het congres van EAHIL (European Association for Health Information and Libraries), afgelopen juni in Riga, zette zij het profiel op Europees niveau op de kaart. Hiervoor won Den Haan de award voor 'best oral presentation'.

Het complete competentieprofiel en het profiel als samenvatting op posterformaat vind je op knvi.nl. <

HEADLINES

- >> **LEES-app voor jongeren wordt met een jaar verlengd**
- >> **Tamar van Gelder nieuwe directeur-bestuurder van Stichting Lezen**
- >> **Informatiebijeenkomsten Centraal Archief Bijzondere Rechtspleging (CABR) komend najaar**
- >> **KB tekent nieuwe periodiekenovereenkomst met rechtenorganisaties**

De berichten achter de headlines en meer nieuws vind je op informatieprofessional.nl en in de nieuwsbrief van IP. <

Deel 9 artikelenserie over kunstmatige

Over **knellende** een **informatieoorlog**

Wat is de impact van AI op het informatiedomein? In een reeks artikelen wordt ingegaan op veranderingen in de organisatieprocessen, de informatieprofessie en het persoonlijke informatiewerk ten gevolge van kunstmatige intelligentie. Dit is het negende deel met focus op de ontluikende informatieoorlog en de consequenties voor de informatieprofessie.

Simon Been

Directeur van het
Papieren Tijger
Netwerk en spreker/
trainer/auteur over AI
in het informatiedomein

intelligentie

wetten en in wording

'De razendsnelle opkomst van ChatGPT & Co heeft wetgevers in de hoogste staat van paraatheid gebracht en stevig verward'

'Hoe meer belangen-tegenstelling, hoe meer regelgeving en versplintering. Dat betreft niet alleen de informatietechnologie, maar ook de informatie zelf'

Van Hollywood tot McDonald's en van computers tot complotten, zo'n beetje alles wat in Amerika ontstaat waait over naar Europa. Puristen roepen schande, maar een jaar of wat later weten we niet beter. De voordelen worden omarmd, de nadelen veelal op de koop toe genomen. Sociale voorzieningen en duurzaamheid zijn typisch Europese verworvenheden, maar zeker als het om technologie gaat, vliegt Europa vaak mee op de staart van de Amerikaanse adelaar.

Die tijd lijkt echter voorbij, en uiteraard begon deze cultuuromslag weer in de USA. Vooral Trumps MAGA (Make America Great Again) zette de toon voor een golf van nationalisme en protectionisme zoals we die inmiddels in Europa ook kennen. Gevolg: USA vs. EUR.

En dat heeft consequenties voor de informatieprofessie, zowel in algemene zin als met betrekking tot AI. Denk bijvoorbeeld aan dreigende versplintering van informatiebronnen, aan knellende regelgeving en aan kwaliteitsvraagstukken. Er is echter ook een zonnige zijde: het is een leerzame tijd die nieuwe vaardigheden vergt, met een versterkte focus op ethiek en culturele waarden en een enorme kennisopbouw. Het belang van juiste informatie en erfgoed groeit zienderogen. En wie weet is het goed dat we weer 'op eigen benen' leren staan.

De consequenties van deze nieuwe strijd worden belicht aan de hand van de volgende punten:

- 1 MAGA versus MEGO en de rol van AI**
- 2 Google ja, ChatGPT nee?**
- 3 Identiteitscrisis: wie of wat zijn we eigenlijk?**
- 4 AI in de USA**
- 5 Intussen in Nederland**
- 6 Realitycheck**
- 7 Bottomline: nieuwe kansen**

1 — MAGA VERSUS MEGO EN DE ROL VAN AI

MAGA? Europa kan er inmiddels ook wat van. Tijd voor een hypothetische slogan: Make Europe Great Again, of in het Nederlands: Maak Europa Groot, Opnieuw (MEGO). Het laatste klinkt een beetje onhandig, maar het bijkomende voordeel is: het EGO springt eruit, de strijdbaarheid rond identiteit, soevereiniteit en onafhankelijkheid. Wat we ook vinden van deze nationalistetrend, hij sijpelt door in elke cel van onze samenleving. Het is de nieuwe realiteit.

Waar het hier om gaat is het ideologisch en praktisch uit elkaar drijven van de twee continenten Noord-Amerika en Europa. Meerdere katalysatoren dragen hiertoe bij. Uiteraard was (en is) Trump er eentje, maar ook AI doet een duit in het zakje. De razendsnelle opkomst van ChatGPT & Co heeft wetgevers in de hoogste staat van paraatheid gebracht en als neveneffect overheden stevig verward. Omarmen? Oogluikend toestaan? Bannen? De strijd tegen Amerikaanse techbedrijven was toch al opgelaaid, nu is er met (Amerikaanse) AI een nieuwe ‘vijand’ bij.

De alarmerende berichtgeving over fakes – stemmen, foto’s, video’s en natuurlijk de berichten zelf – en het recente gebruik in oorlogstuig vergroten de nervositeit. Het leidt zelfs tot politieke inmenging. Thierry Breton, EU-commissaris voor de Interne Markt, stuurde een waarschuwingsbrief naar Elon Musk: verspreid geen gevaarlijke inhoud in je uitzending met Trump! En dat betrof niet eens nieuwe technologie, gewoon ouderwets tv-kijken, maar dan op X.

AI of geen AI, de ‘vijand’ is big tech. Amerikaanse ogen zien dat anders: de vijand is USA. Al die stemmingmakerij over en weer versterkt de trend alleen maar. Trump over Europa: ‘They’re not as tough as China, but they’re bad.’

2 — GOOGLE JA, CHATGPT NEE?

Nee, dit is geen politiek betoog. Maar de grootste slachtoffers in oorlogen zijn burgers en infrastructuur. Als het gaat om informatieoorlogen is het niet anders. We leven in een wereld waarin interoperabiliteit van groot belang is, niet alleen van onderliggende standaarden en protocollen, maar ook van de technologie zelf. Amerikaanse technologieën en platforms zijn diep verankerd in ons dagelijkse werk. Dat heeft beperkingen (zoals afhankelijkheden), maar ook grote voordelen qua communicatie, samenwerking en gebruiksgemak. Hoe meer belangentegenstelling, hoe meer regelgeving en versplintering. Dat betreft niet alleen de informatietechnologie, maar ook de informatie zelf. Nu al ontwikkelt zo’n beetje elke Nederlandse overheidsorganisatie haar eigen AI-model. Ook vertelde een AI-productowner van een gemeente me dat zijn organisatie misschien *per toepassing* een apart model wil ontwikkelen. Verontrustend. Hoe houden we al die informatiesilo’s uit elkaar en toch ontubbdeld? Klinkt bekend trouwens. De geschiedenis lijkt zich weer eens te herhalen.

En: moet straks ook het antwoord op je vraag in ChatGPT anders worden als je in een ander land bent? Niet op inhoudelijke gronden, maar vanwege voorkeuren van de wetgever? Een wetgever die zo ‘eigen’ bedrijven en producten wil voortrekken en eigen culturele waarden en normen wil beschermen.

3 — IDENTITEITSCRISIS: WIE OF WAT ZIJN WE EIGENLIJK?

‘Een AI-productowner van een gemeente vertelde me dat zijn organisatie misschien *per toepassing* een apart model wil ontwikkelen’

‘Intussen blijft het apart dat ondanks alle bemoeienis de grootste bronnen van misinformatie ongestoord hun gang kunnen blijven gaan’

Als het om AI gaat en eigenlijk ook om die andere ‘oorlogen’, zoals rond sociale media en privacy, komt het al snel neer op: ‘Dit overschrijdt onze normen.’ Maar wat zijn die normen eigenlijk? Dat moeten we wel weten. Als Nederland werken we bijvoorbeeld trots aan ‘onze eigen AI’: GPT-NL, veilig en conform onze eigen Europese waarden. Maar wat blijkt? Die waarden zitten elkaar in de weg. Niet alleen door de verschillen per land, maar ook vanuit een breder perspectief: je kunt niet volledig open zijn, innovatief blijven én binnen de kaders van de wet vallen. Je moet keuzes maken gaandeweg. Ook zijn er grenzen aan het streven naar opensourcetechnologie. Je moet er invloed op hebben om te kunnen checken of alles werkt conform de wet. Echter, hoe meer muurtjes, hoe minder transparantie, en dat wil je ook niet.

Ik sprak onlangs de TNO-productowner van GPT-NL hierover en zij gaf aan dat het GPT-NL-project wel eens kan vastlopen op dit vraagstuk. Een boeiende case dus voor wetgevers: grenzen aan de maakbaarheid? En dan hebben we het nog niet eens over de cultuurverschillen tussen landen en zelfs groepen binnen landen.

We kennen al praktische voorbeelden van protectionisme, zoals de Chinese Great Firewall en het Europese Gaia-X. Uiteraard zijn beide sterk verschillend. De Chinese versie focust sterk op internetcensuur en de Europese op een eigen digitale infrastructuur die kan concurreren met de big tech cloudproviders. De vraag blijft of democratische overheden wel in staat zijn om dergelijke technologische hoogstandjes te realiseren. Hoe eerzaam ook, het is lastig manoeuvreren in het web van die geschreven juridische en ongeschreven culturele wetten.

Versnippering

Toch is dat onze route. Net zoals de staat California een voortrekkerrol speelt in de Verenigde Staten bij het bevorderen van maatschappelijke en individuele rechten, positioneert de Europese Unie zich als een wereldleider op het gebied van privacybescherming

en het behoud van culturele diversiteit. Hoe? Meer wetten. En begrijpelijk, want welke middelen heeft een land nog meer tegen iets ongrijpbaars als informatie en economische macht? Ik heb het niet voor niets over een informatieoorlog tussen USA en EUR. De culturele bedreiging is immers vooral door informatie (fake news, overspoeling met andere waarden, Hollywood, beïnvloeding door bad actors et cetera) en dus ook door generatieve AI. En door bedrijven die monopolistische rollen in het informatiedomein krijgen waardoor ze ongenaakbaar worden. Dat steeds complexere web van wetten heeft consequenties. Goede en onprettige. Meta heeft reeds geruime tijd terug besloten bepaalde AI-modellen nog niet uit te rollen in Europa vanwege de

Verandering van strategie lijkt geen optie. Voor de informatieprofessie betekent dat meer wetgeving en handhaving en waarschijnlijk een versnippering van platforms en standaarden, meer inzet van open source, een verder fragmenterend landschap van informatiebronnen, en met dat alles meer complexiteit van beheer en beveiliging. Of gaan we mettertijd toch gewoon door op dezelfde voet, zoals dat al vele, vele jaren het geval is met zo ongeveer alle Microsoft-producten? iBestuur was er onlangs duidelijk over: 'Overheden werken met IT-systemen die cruciale functies ontberen voor het aanpassen, verwijderen of blijvend opslaan van informatie. Het gevolg: ze overtreden de regels.'

'Voor de informatie-professie betekent het meer wetgeving en handhaving en waarschijnlijk een versnippering van platforms en standaarden'

uitdagingen. Dat is een totaal andere benadering door een gidsland. (Overigens keurde het parlement van California eind vorige maand ook een wet goed die generatieve AI moet reguleren.)

Generatieve AI volgens PWC

Hoe dan ook is Amerika sowieso doortastender. Consultant PWC schrijft over die markt: 'One year after ChatGPT hit the market, more than half of the companies we surveyed (54%) have implemented GenAI in some areas of their business' en 'Seventy-three percent of US companies have already adopted AI in at least some areas of their business'. Dat laatste was al in 2023. En PWC herhaalt het steeds vaker gehoorde standpunt dat succesvol gebruik van GenAI (generatieve AI zoals ChatGPT) start bij de medewerkers zelf, niet in de top van de organisatie. 'It's important to provide workers with incentives to not just use the new technology but to use it to reimagine their jobs.' En, zeggen ze: die jobs gaan mettertijd ook stevig veranderen. Verder zegt PWC over GenAI: 'Het kan zeer ongestructureerde data scannen, lezen, samenvatten, vertalen, analyseren en oplossen – data die vastzitten in presentaties, strategiedocumenten, klantlogboeken en talloze andere documenten die je organisatie definiëren. GenAI kan dus een van de grootste uitdagingen voor veel bedrijven aanpakken: het verwerken van grote hoeveelheden complexe data en het genereren van inzichten hieruit.' En: 'GenAI will transform transformation.' Klare taal en geen spoor van ingraven tegen vijanden.

'Hoe eerzaam ook, het is lastig manoeuvreren in het web van alle geschreven juridische en ongeschreven culturele wetten'

AI Act. Nu is dat misschien niet verkeerd, Meta is immers een notoire dataschraper, maar ook privacykampioen Apple heeft aangekondigd dat hun AI vooralsnog niet in Europa komt wegens de onduidelijkheden in de wetgeving. Sec voor Europa is er al een eigen besturingssysteem op iPhones. Steeds meer snippers.

Micromanagement by law

Intussen blijft het wel apart dat ondanks alle bemoeienis de grootste bronnen van misinformatie – Facebook, Google en X – praktisch ongestoord hun gang kunnen blijven gaan, de mailspam onverminderd voortgaat en webbrowsen juist verworden is tot waden in cookies. De hamvraag is dus: hoe effectief is dat *micromanagement by law* eigenlijk? En waar zit het voordeel voor de gebruiker: de burger, de informatieprofessional?

4 — AI IN DE USA

Terwijl Europa zich enigszins verschuilt achter juridische muren en de AI-bal voor zich uit lijkt te schuiven, gaat Amerika full speed verder. Zo investeert voortrekkersstaat California samen met AI-chipsgigant NVIDIA met veel fanfare in AI voor studenten, docenten en werknemers. Doel: nieuwe skills leren en betere carrièrekansen ontwikkelen, inclusief het opleiden van AI-specialisten voor de overheid. Want: 'We're in the early stages of a new industrial revolution that will transform trillion-dollar industries around the world.'

Dit jaar onthulde Amerika een trainingsprogramma voor staatsmedewerkers, organiseerde het een GenAI-top, bracht het een GenAI-toolkit uit voor staatsinkoop en startte het pilotprojecten om te onderzoeken hoe generatieve AI kan helpen bij het aanpakken van

5 — INTUSSEN IN NEDERLAND —

Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties hield onlangs een Regiotour AI & Algoritmes voor de overheid. Heel goed initiatief. Een belangrijke stap in AI-bewustwording. Tijdens de stop in Assen, en vooral het interactieve gedeelte bij de flipovers, raakte ik wel even in shock. De hoeveelheid betrokken partijen en initiatieven is overweldigend, terwijl invloeden uit de informatiefunctie schitterden door afwezigheid. De enige vakgenoot die ik ontwaarde tussen de deelnemers vroeg vertwijfeld waar de Archiefwet in dit alles was.

Mijn belangrijkste bemerkingen over die dag waren:

- > Iedereen lijkt druk bezig met het eigen puzzelstukje. De warboel aan instrumenten, regelingen en partijen rond AI deed me afvragen of er geen AI was om daar helderheid in te brengen.
- > Ook inhoudelijk is het speelveld enorm: van overheidsbrede modellen en praktische businesscases tot heel simpele persoonlijke toepassingen. Alle invalshoeken

buitelden over elkaar heen.

- > Zo ongeveer elke organisatie is bezig een eigen AI-model te ontwikkelen, ongeacht alle overeenkomsten onderling. Waar de ene organisatie vaart maakt, trapt de andere op de rem (een tikje ongerust naar de eerste kijkend).
- > Wie is er eigenlijk verantwoordelijk binnen de organisatie? AI is een zaak voor de business, niet van ICT. (En terzijde: wie gaat over de informatiehuishouding?)
- > Het algoritmeregister moet worden gevuld door overheidsorganisaties, terwijl de systemen veelal van leveranciers komen.

Kortom: onze overheden zijn van goede wil en stoppen echt veel energie in gecoördineerde inspanningen rond AI. Ook zijn ze trots op elke organisatie die een AI heeft aangemeld in het register, maar de ingeslagen weg oogt onwaarschijnlijk lang en complex. En ik herhaal: de vraag blijft of democratische overheden wel goed in staat zijn om dergelijke technologische innovaties te beteugelen dan wel te organiseren en te realiseren.

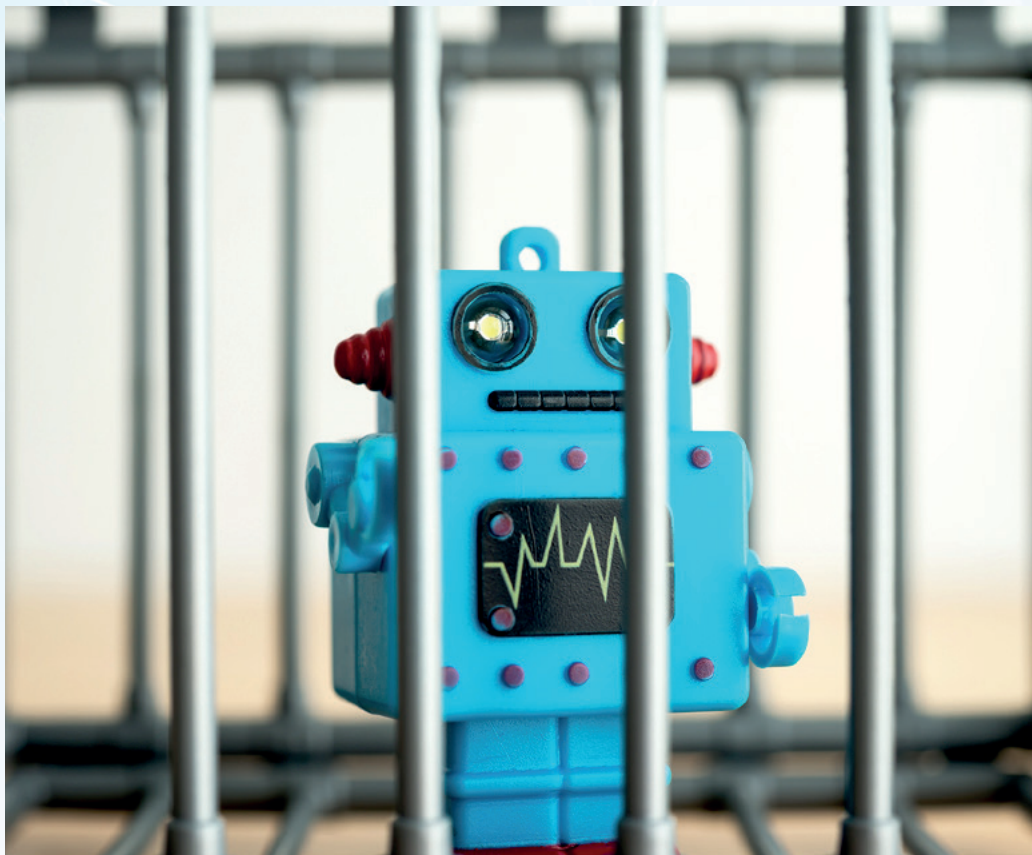
‘De enige vakgenoot die ik ontwaarde tussen de deelnemers vroeg vertwijfeld waar de Archiefwet in dit alles was’

6 — REALITYCHECK —

Moeten we dan *niets* doen? Big tech zijn gang laten gaan? Kunstmatige intelligentie de wereld laten overspoelen met fake news? Niet onze waarden en normen hooghouden? Ik ben gelukkig geen politicus en ik beweer ook niet alle antwoorden te hebben, maar één ding weet ik wel: als je de burens vertelt hoe zij hun kinderen moeten opvoeden, krijg je heibel. En: het werkt averechts als jij verbiedt dat hun kinderen met de jouwe spelen. Er zijn gewoon grenzen aan de maakbaarheid, en soms werkt diplomatie beter dan ingraven en harde stellingnames.

Ik vrees dat overheden soms *externe* onderwerpen willen micromanagen terwijl belangrijke *interne* vraagstukken alleen maar groeien. De informatiehuishouding binnen de overheid is nog nooit zo belangrijk geweest als de laatste jaren. AI die energie op wetgeving, archiving by design, grip op informatie ... En nu gaat het met AI over de Toekomst van Informatie, is er een heel circus aan partijen en initiatieven opgetuigd, en wie zit niet om de tafel? De informatiefunctie.

En waar is de informatiefunctie zelf als de deur wordt opengezet zoals op de Regiotour AI? Raakt AI ons niet? Het is hoog tijd voor bewustwording *binnen* het vakgebied, en voor bewustwording *van* het vakgebied.

'Het is hoog tijd voor AI-bewustwording *binnen* het vakgebied, en voor bewustwording *van* het vakgebied'

7 — BOTTOMLINE: NIEUWE KANSEN

Enfin, het zijn spannende tijden. En AI is maar een van de factoren in het krachtenveld. Het is ook een leerzame tijd die nieuwe vaardigheden vergt, met een versterkte focus op ethiek en culturele waarden en een enorme kennisopbouw. Het belang van betrouwbare informatie is nog nooit zo groot geweest en blijft toenemen. Screening, ontsluiting, beheer, kortom de kernvaardigheden van de informatieprofessie zullen des te meer op de proef worden gesteld. Wat een uitdaging! En cultuur komt weer op de agenda. Meer focus op erfgoed en andere culturele informatie, inclusief de ontsluiting van nog slecht toegankelijke bronnen. Het duo digitalisering & AI is onstuitbaar. Ja, AI is maar een van de factoren in dit krachtenveld, maar het is misschien wel een van de weinige waar je *zelf* iets mee kunt, vooral met GenAI. Voor jezelf, persoonlijk, maar zeker ook voor je organisatie. Voor nu en zeker voor de toekomst.

De geschiedenis dreigt zich te herhalen: nieuwe versnippering, nieuwe silo's, nieuwe prestigeprojecten. De informatie is weerloos en de enige die ervoor kan opkomen ben jij. Zorg dat je weet waarover je het hebt. Duik in AI. ChatGPT & Co zijn maar een muisklik verwijderd, en gratis. Mijmer erover, discussieer erover, laat je niet ontmoedigen. Doe het vooral met je team, ga samen op die ontdekkingsreis.

Dit artikel vind je inclusief linkjes in het archief op informatieprofessional.nl.

'De informatie is weerloos en de enige die ervoor kan opkomen ben jij. Zorg dat je weet waarover je het hebt. Duik in AI'

De voorgaande delen van deze serie lezen?

Je vindt ze in het online archief op informatieprofessional.nl.

- > **Deel 1:**
Je staande houden 'in de AI Wars'
- > **Deel 2:**
Manusje-van-alles en sparringpartner
- > **Deel 3:**
Impact AI op functies en taken in de informatieprofessie
- > **Deel 4:**
Magistrale magie – EU versus AI
- > **Deel 5:**
Drie praktijkgevallen: Interactie, Metadata en Structurering
- > **Deel 6:**
Nieuwe ambities en rollen voor de informatieprofessie
- > **Deel 7:**
Omgaan met AI – vier cases
- > **Deel 8:**
Met de snelheid van AI

Overzicht(je) van chatbots

- > ChatGPT
- > Google Gemini
- > Meta AI
- > HuggingChat (open source)
- > Zapier AI Chatbot
- > Microsoft Copilot (met Bing)
- > Perplexity
- > YouChat
- > KoalaChat
- > Jasper Chat
- > MetaGPT
- > Claude
- > Ernie Bot
- > Bloom
- > Character.ai

De lijst is vele malen langer. Wil je weten hoeveel AI-tools er intussen zijn en wat die kunnen, check dan *There's An AI For That (TAAFT)* voor een overzicht. Of kijk op AI Search.

'Door de druk o worden data

Informatiespecialist Stefan van Vliet vindt het fijn als zijn werk maatschappelijke impact heeft. Daarom koos hij na zijn bachelor bedrijfseconomie voor een baan in de zorg. Hij werkt nu met veel plezier bij Vektis, het business-intelligencecentrum voor de zorg. 'Ook al sta je als informatiespecialist niet aan een bed, je draagt toch bij aan betere zorg.'

HOE BEN JE FORMATIEPROFESSIONAL GEWORDEN?

'Tijdens mijn opleiding bedrijfseconomie deed ik stages op het gebied van financiële administratie. Ik merkte dat me dat niet zo lag. Daarom koos ik er na mijn studie bewust voor om te gaan werken in de zorgsector, vanwege de maatschappelijke impact. Ik begon als adviseur zorglogistiek bij een ziekenhuis: het Diakonessenhuis. De opdracht was om de reis van de patiënt in kaart te brengen en het proces te verbeteren. Doelen waren bijvoorbeeld om te zorgen voor kortere wachttijden en een betere bedbezetting. We brachten onder

Anneke de Maat
Freelance tekstschrijver
en communicatieadviseur

Het beroep van informatieprofessional is zeer divers – van vakgebied en werkgever tot functie-inhoud en takenpakket. Om de breedte van het vak te laten zien, lichten we in de rubriek IProfiel een informatieprofessional door.

'Vektis Intelligence, het onderdeel waar ik voor werk, geeft op basis van data inzicht in het gebruik van de zorg'

IPaspoort

Naam en leeftijd: Stefan van Vliet (37)

Opleiding: bedrijfseconomie aan de Hogeschool Utrecht en executive program data analytics for management aan de Erasmus Universiteit Rotterdam

Huidige functie: informatiespecialist bij Vektis

Wordt blij van: volleybalwedstrijden spelen, concerten en Italiaans ijs

Ergert zich aan: wachtrijen, want dat is zonde van de tijd

Inspiratiebron: wandelen en fietsen in de natuur

Op de zorg steeds belangrijker'

meer in kaart wat de wachttijden waren voor de poliklinieken, ofwel voor de medisch specialisten, en voor de OK (operatiekamer).

Na vijf jaar werd ik medewerker bedrijfsinformatie bij het Diaconessenhuis en ging ik me bezighouden met business intelligence. Ik analyseerde data en ontwikkelde dashboards en rapportages die de wachttijden inzichtelijk maakten. Daarmee konden teamhoofden het

proces op hun afdeling verbeteren. In 2022 vond ik het tijd voor een nieuwe uitdaging. Ik wilde wel graag in de zorg blijven. Zo ben ik bij Vektis terechtgekomen.'

WAT DOE JE NU ALS INFORMATIESPECIALIST BIJ VEKTIS?

'Vektis geeft inzicht in het gebruik van zorg. De organisatie is opgericht en wordt betaald door zorgverzekeraars. We werken voor overheden, zorgverzekeraars, zorgaanbieders – zoals fysiotherapeuten en huisartsen – en de wetenschap. In het Vektis-datawarehouse bewaren we alle data over zorgdeclaraties in Nederland. Het onderdeel Vektis Streams beheert het AGB-register en de declaratiestandaarden, en het maakt zorgdata toegankelijk. En Vektis Intelligence, het onderdeel waar ik voor werk, geeft op basis van data inzicht in het gebruik van de zorg. Ik zit in het team eerstelijnszorg en langdurige zorg. Onder eerstelijnszorg vallen bijvoorbeeld de huisarts, de oefentherapeut en de fysiotherapeut. We maken verschillende informatieproducten. Ik werk onder andere aan de Praktijkspiegel.'

WAT IS DAT, DE PRAKTIJKSPIEGEL?

'De Praktijkspiegel geeft huisartsen inzicht in de zorg die is geleverd aan hun patiënten. We bieden cijfers, tabellen en grafieken over bijvoorbeeld de gemiddelde medicijnkosten per patiënt, de bezoekfrequentie en de behandeling door specialisten. Zo krijgen huisartsen inzicht in welke medicijnen ze voorschrijven, hoe vaak ze doorverwijzen et cetera. Ze kunnen hun eigen praktijk benchmarken ofwel vergelijken met andere, gelijkwaardige huisartsenpraktijken in de regio of het land. Verder kun-

'Ik maak de achterkant en de voorkant van het dashboard, waarmee verschillende regio's met elkaar kunnen worden vergeleken'

'Ik ben betrokken bij het gehele traject. Van het schrijven van de query's tot en met het zorgen voor heldere visualisaties'

nen huisartsen via de Praktijkspiegel zien wat de gemiddelde zorgkosten per patiënt zijn, en het aantal doorverwijzingen per specialisme.'

WAT ZIJN JOUW TAKEN VOOR DE PRAKTIJKSPIEGEL?

'Als een opdrachtgever een onderzoeksvraag heeft, ben ik verantwoordelijk voor het koppelen van de juiste gegevens om die vraag te beantwoorden. Zo'n vraag kan bijvoorbeeld zijn: waarom verwijst de ene huisarts meer door dan de andere? Als de data zijn samengevoegd, maak ik een rapportage met visualisaties. Het doel van alles wat we bij Vektis doen, is om de zorg te verbeteren.'

Ik maak de achterkant en de voorkant van het dashboard. De informatie in het dashboard is afgeleid uit data over de gedeclareerde zorg in Nederland en de registraties door zorgverleners in het AGB-register. Via het dashboard kunnen verschillende regio's met elkaar worden vergeleken. Het dashboard maakt de toenemende druk op de huisartsenzorg inzichtelijk en toont de verschillen hierin tussen regio's.

We maken de Praktijkspiegel in nauwe samenspraak met huisartsen. We overleggen een paar keer per jaar met huisartsen en zorgverzekeraars. Dan bespreken we wat er speelt en kunnen zij verzoeken voor nieuwe functionaliteiten inbrengen.'

WAT VIND JE LEUK AAN DEZE FUNCTIE?

'Het leukst vind ik dat ik betrokken ben bij het gehele traject. Van het schrijven van de query's tot en met het zorgen voor heldere visualisaties op het dashboard. Het motiveert me dat ik hiermee

Wat kun je met de Praktijkspiegel?

De Praktijkspiegel geeft inzicht in de zorg die is geleverd aan uw patiënten: cijfers, tabellen en grafieken over bijvoorbeeld medicijngebruik, bezoekfrequentie en behandeling door specialisten.

In de onderstaande video lichten we de Praktijkspiegel verder toe en hoe deze gebruikt kan worden om de praktijk te benchmarken.

Nieuwsbrief

Meld je aan voor de Vektis nieuwsbrief

- Onze openbare zorginzichten automatisch in je mailbox
- Transparant
- Toegankelijke informatie

Schrijf je in

Hieronder ziet u een fictief voorbeeld met enkele zorginzichten die u in de Praktijkspiegel terugvindt.

Klik op de afbeeldingen om deze te openen

Een van de informatieproducten is de Praktijkspiegel, die huisartsen inzicht geeft in de zorg die is geleverd aan hun patiënten.

‘De kunst is om de essentie te laten zien en de informatie gelaagd aan te bieden’

draait om keuzes maken. Je moet niet alles willen laten zien. En kleurgebruik is belangrijk.’

HOE HOUD JE JE VAK BIJ?

‘Ik volg websites over de zorg en over nieuwe toepassingen van visualisatietools. Ook doe ik cursussen. Ik heb certificaten behaald in Microsoft Power BI, SQL Server Reporting Services 2014 Advanced, en Business Intelligence Developing SQL Data Models.’

WAT ZIJN DE UITDAGINGEN VOOR JOUW FUNCTIE KOMEND JAAR?

‘We gaan over naar Power BI. Dit betekent dat we de dashboards en rapportages moeten ombouwen en kritisch moeten kijken of onze informatieproducten nog voldoen. Met Power BI kunnen we nieuwe inzichten genereren. Het biedt nieuwe toepassingen en is gebruiksvriendelijker.’

WELKE ANDERE NIEUWE TECHNOLOGIEËN KUNNEN JOUW WERK GAAN VERANDEREN?

‘Artificial intelligence kan invloed hebben, maar omdat we werken met privacygevoelige informatie gebruiken we dat nu nog niet. De zorgverzekeraars zijn verwerkersverantwoordelijk en wij zijn de verwerkers. Dat maakt helaas ook dat processen langzamer verlopen dan bij mijn vorige werkgever het ziekenhuis waar ik met interne data werkte. Voor sommige datasets krijgen we een mandaat.’

WELKE ONTWIKKELINGEN ZIE JE IN JOUW VAKGEBIED?

‘Door de stijgende zorgvraag wordt ons vak steeds belangrijker. We publiceren nu de Wachtlijsten Langdurige Zorg en je ziet die oplopen. Het is belangrijk om dat soort zaken inzichtelijk te maken. Data die inzicht geven worden steeds belangrijker.’

WAT WAS EEN BELANGRIJK INZICHT VOOR JOU DE AFGELOPEN JAREN?

‘Dat je ook als je niet aan een bed staat toch veel impact kunt maken in de zorg. Ik merk dat ons werk steeds belangrijker wordt gevonden en steeds meer wordt gewaardeerd door onze klanten, zoals zorgverzekeraars en zorgaanbieders. Ze voelen zich geholpen.’

de zorg een stapje verder kan helpen. Dat vond ik ook prettig in mijn werk bij het Diaconessenhuis. De Praktijkspiegel hebben we net een update gegeven. Het was heel leuk daaraan te werken.’

WELKE COMPETENTIES MOET JE HEBBEN ALS INFORMATIESPECIALIST BIJ VEKTIS?

‘Het is belangrijk dat je zorgvuldig en analytisch bent en dat je in gesprekken met de opdrachtgever goed doorvraagt. Soms schuilt er achter de vraag eigenlijk een andere vraag. Verder is het essentieel dat je kritisch kijkt welke data geschikt zijn om de vraag te kunnen beantwoorden, en of de gebruiker er wel wat aan heeft ...’

WAT KENMERKT EEN GOEDE INFORMATIESPECIALIST?

‘Het kunnen maken van de vertaalslag van de vraag van de opdrachtgever naar het juiste inzicht. Daar komt veel bij kijken. Wat wil de opdrachtgever precies weten? Welke data zijn beschikbaar en nodig om die vraag te beantwoorden? Wat is het juiste dashboard?’

WAT IS JOUW STERKE PUNT EN KUN JIJ ANDEREN LEREN?

‘Mijn sterke punt is het maken van functionele en gebruiksvriendelijke dashboards. De kunst is om de essentie te laten zien en de informatie gelaagd aan te bieden. Je moet een dashboard zo maken dat de kern voor de gebruiker in een oogopslag duidelijk is. Het

‘AI kan invloed hebben, maar omdat we werken met privacygevoelige informatie gebruiken we dat nu nog niet’

Van de blauwe schermen des doods

De tekst van deze column, inclusief linkjes, en de gesproken versie ervan vind je in het archief op informatieprofessional.nl.

Frank Huysmans

Bijzonder hoogleraar Information Society aan de UvA en zelfstandig onderzoeker en adviseur bij WareKenniis

Naam en logo van het bedrijf staan prominent op de pakken, helmen en bolides van Formule 1-coureurs Lewis Hamilton en George Russell, maar tot voor kort had ik je niet kunnen vertellen wat voor een club CrowdStrike nu eigenlijk is.

Inmiddels wel. Met een fout in een update legde dit cybersecurity-bedrijf op 19 juli wereldwijd 8,5 miljoen computers plat. Een goed uur later was de fout hersteld maar het kwaad ook nogal geschied. En was CrowdStrike in een klap een *speaking name* geworden. Massa's mensen over de gehele aardbol staakten noodgedwongen hun activiteiten. Inclusief, zij het maar voor even, de

medewerkers van het Mercedes-team dat de eerste training voor de Grand Prix van Hongarije aan het voorbereiden was.

‘Door de cyberaanval staat in Yorkshire nog altijd 262 kilometer aan boeken muurvast in de geautomatiseerde opslag’

De bug trof nog geen procent van 's werelds Windowscomputers, verzekerde Microsoft de volgende dag. Daar zaten wel tamelijk belangrijke bij: van luchtvaartmaatschappijen en luchthavens, ziekenhuizen en nooddiensten, fabrieken, banken en hotels tot omroepzenders en websites. Op zijn website meldt CrowdStrike dat het meer dan de helft van de duizend grootste Amerikaanse bedrijven als klant heeft, acht van de tien belangrijkste financiële dienstverleners, zes van de top tien zorgverleners ... En o ja, drieënveertig van de vijftig Amerikaanse staten.

Dan heb je dus impact. Fabrieken konden niet produceren, treinen en bussen niet rijden, vliegtuigen niet vliegen, chirurgen niet opereren, financiële transacties niet worden uitgevoerd. De ironie was natuurlijk dat

het bedrijf door al die belangrijke klanten wordt ingehuurd om hun IT-systemen in de lucht te kunnen houden. Bijvoorbeeld bij een ransomware-aanval. Iemand merkte gevat op dat CrowdStrike in feite het verdienmodel van cybercriminelen op z'n kop had gezet: eerst je klanten laten betalen en daarna hun systemen onbruikbaar maken.

De reden dat het op zo grote schaal misging was dat iedereen met een server inmiddels doodsbenauwd is voor gegevensgijzeling. Daarom geven organisaties CrowdStrike carte blanche om zonder omkijken beveiligingsupdates in het hart van hun systemen te pompen.

Ook publieke instellingen zijn doelwit van de cyberpenoze. De openbare bibliotheken van Rotterdam (oktober 2022) en Gouda (juni 2023) kunnen erover meepraten. Net als de Toronto Public Library en de British Library: op 28 oktober vorig jaar bleken de computersystemen van beide organisaties te zijn gecompromitteerd. Na bijna tien maanden zijn in de British Library nog niet alle systemen hersteld. Bovendien staat in Yorkshire nog altijd 262 kilometer aan boeken muurvast in de geautomatiseerde opslag.

Toronto kon iets sneller terugkeren naar normaal. Al moest daar na vier maanden een achterstand van een miljoen geretourneerde boeken worden weggewerkt. *Reshelving in shifts* van twaalf uur. Dan toch maar liever een ochtendje staren naar Microsofts blauwe schermen des doods.

Historie beheren en openbaren met een CMS

Dorpserfgoed duurzaam koesteren

Dorpen en streken zitten niet zelden op een schatkist aan tekst en beeld – een weerslag van hun rijke historie.

Dit materiaal digitaal bewaren en ontsluiten is niet alleen

van belang

voor het doen van onderzoek,

maar ook voor het

begrijpen van afkomst en

cultuur. En het

kan daarmee

richting

geven aan

de toekomst,

Ton van Bedaf

Zet zich, na tientallen jaren als informatie-professional te hebben gewerkt, vrijwillig in als archivaris en docent voor het ontsluiten van wat nog niet vindbaar is

‘Het voelt als schatzoeken wanneer je documenten inhoudelijk interpreteert zonder van tevoren te weten wat het belang ervan kan zijn’

betoogt Ton van Bedaf, die als vrijwilliger bij een historische vereniging nut én noodzaak ontdekte van een contentmanagementsysteem voor lokaal erfgoed. ‘In deze tijd van snelle, vluchtige communicatie wordt het duurzaam documenteren en doorzoekbaar maken van historische informatie in de juiste context alleen maar urgenter.’

Heemkundeverenigingen en historische genootschappen worden veelal door vrijwilligers met toewijding bemenst om nu en later verhalen te kunnen vertellen. Een gemeenschappelijk verleden met gekoesterde herinneringen, in mondelinge of schriftelijke overdracht, geeft input voor de cultuur van een samenleving. Brandstichtingen in archieven en bibliotheken waren er vrijwel altijd op gericht om een gemeenschappelijk verleden te vernietigen en een gemeenschappelijke toekomst te vertragen.

Archiefverhalen vertellen door met aandacht te kijken naar reeds verzamelde informatie en daar iets moois van te maken door te ordenen en te redigeren – het hoort gebaseerd te zijn op feitelijk juiste historische informatie. Er is veel belangstelling voor dit historisch materiaal. Het vormt de basis voor historisch en genealogisch onderzoek, maar geeft ook een tijdsbeeld weer dat belangrijk is voor het begrijpen van afkomst en cultuur.

Impact sociale media

Deze verenigingen en genootschappen koesteren schatten aan documenten en media die getuigen van een prachtige historie. Het gaat hierbij om oude foto's, Ansichtkaarten, acht- of zestienmillimeterfilms en video's, maar ook om diverse al dan niet gescande papieren documenten, zoals bouwtekeningen, aktes, notulen en kranten. Het voelt als schatzoeken wanneer je dit alles bekijkt en documenten inhoudelijk interpreteert zonder van tevoren te weten wat het belang ervan kan zijn. Vandaag de dag verzamelt veel menselijke kennis zich op internet, van theorieën tot en met propaganda – veelal persoonlijke interpretaties van waarnemingen. De hedendaagse socialemediaplatforms bevatten, naast al deze persoonlijke interpretaties, ook veel historische foto's die *likes* kunnen scoren en gedeeld kunnen worden, maar die op deze vluchtige media tegelijk tot nostalgische kiekjes degraderen. Ook in het verleden werden betekenis en

'Vandaag de dag verzamelt veel menselijke kennis zich op internet – veelal persoonlijke interpretaties van waarnemingen'

'Historische foto's degraderen op vluchtige sociale media tot nostalgische kiekjes waarvan de context ontbreekt'

waarde toegekend aan tekst en beeld, maar het is nu zo veel diffuser geworden; iedereen plakt als het ware tekst en beeld op een werkelijkheid die wellicht zou kunnen zijn geweest.

Specialistische software

Dergelijke communicatie van 'historische content' hoeft geen feitelijke juistheden te bevatten en wordt amper sociaal gecorrigeerd. Hoe wij op sociale media omgaan met het verleden wordt vooral bepaald door hoe wij nu in het leven staan met onze cultuur, dynamiek en creatieve mogelijkheden, om beschouwend terug te blikken en 'vrienden' te verbazen. Artificial intel-

ligence zal gebruikmaken van wat er is en niet altijd de zin van de onzin kunnen scheiden. Het duurzaam opslaan, documenteren en doorzoekbaar maken van historische informatie in de juiste context wordt vanwege al deze 'diffusiteit' echt urgent. Er is ook steeds meer bewustzijn over het feit dat generaties verdwijnen, en daarmee de kennis van voorbije tijden.

Juist nu online content vluchtiger wordt en verbanden mist, is het fijn dat er met beschikbare specialistische software, ofwel een contentmanagementsysteem (CMS), een 'thuisplek' (homepage) kan worden gecreëerd waar liefhebbers, zoals ik, met hun achtergronden als archivaris, bibliothecaris, documentalist of dorpsexpert,

de lokale historie verdiepen. Deze liefhebbers verzamelen zich in historische verenigingen, hebben de aanwezige informatie al deels gedigitaliseerd en ontsluiten deze vaak met behulp van Office-tools.

Verhalen vertellen

Archiveren is onzeker weten wat onderzoekers in komende tijden gaan zoeken, maar daar wel naar beste weten op inspelen om verhalen te kunnen vertellen in historische magazines en tijdens verenigingsavonden. Verhalen over hoe familieleden de lokale handbalvereniging op handen droegen, over hoe het cultureel dorps huis werd gevuld met prachtige optredens, over hoe straten werden ontruimd tijdens de oorlog, over hoe de handel floreerde in de jaren tachtig en over hoe de vrouwen met manden naar de markt liepen om te verkopen wat hun mannen hadden geoogst en gevangen.

Vrijwilligers van historische verenigingen baseren zich op feitelijke gebeurtenissen en gedocumenteerde gebeurtenissen. Door oud-dorpsbewoners steeds te interviewen worden de verhalen en feiten bovendien talrijker, gevarieerder en meer uitgediept.

CMS als digitale schatkist

Zowel individueel (bewoners) als collectief (lokale verenigingen) is de mens geneigd te bewaren om het verleden te koesteren en de vergetelheid te bestrijden. Dit alles onder te kunnen brengen in een CMS schept enorm veel kansen.

‘Juist nu online content vluchtiger wordt en verbanden mist, is het fijn dat er software bestaat waarmee de lokale historie kan worden verdiept’

‘Niets wat ik zie is aan mij gericht, maar toch vastgelegd door iemand voor de naasten, voor toen of ooit’

Verzamelen en bewaren zijn hierbij slechts het begin, de informatie moet vervolgens worden ontsloten, waarna zij in relatie tot gelijkgestemde informatie tot geschiedschrijvende verhalen kan worden omgevormd. Een archief en bibliotheek in een ‘clubhuis’, en meestal ook een kwartaalmagazine, zijn veelal de middelen die historische verenigingen hebben. Vaak realiseren zij zich niet dat ze op een schatkist aan informatie zitten waar de omgeving nauwelijks weet van heeft. Een digitale schatkist zou al veel vergemakkelijken.

Historische inhoud interpreteren

Priegelhandschriften in manuscripten (manus = hand) interpreteren, of mooie foto’s zonder informatie op achter- of voorzijde aan de hand van het type auto, huis of kleding – het voelt telkens alsof je de mens uit een ver verleden beter leert kennen. Niets wat ik zie is aan mij gericht, maar toch vastgelegd door iemand voor de naasten, voor toen of ooit. Soms voelt het verrassend intiem om andermans historie te lezen en te doorvoelen. Dit alles te mogen ontsluiten is een van de belangrijkste activiteiten om historische gebeurtenissen van inhoudelijke content te voorzien. Als ik informatie over vroeger ontsluit, interpreteer ik wat de inhoud wil zeggen en wat het belang ervan is. Maak ik onderdeel uit van een groep ‘interpreteerders’, dan is het goed om af te stemmen hoe wij interpreteren zodat dit minder afhankelijk wordt van ieders achtergrond en

Belangrijkste voordelen van een CMS voor (lokaal) erfgoed

- > Brengt nieuwe mogelijkheden om niet eerder vertelde verhalen samen te stellen;
- > Draagt bij aan het optimaliseren van hergebruik en kennisborging van historische informatie;
- > Maakt het doorklikken naar verdieping of context mogelijk waardoor historische informatie vanuit verschillende invalshoeken kan worden beleefd en aangevuld;
- > Draagt bij aan het vergroten van het bereik en de impact van een dorpsarchief.

ervaring. Dit mag door alle liefhebbers gebeuren, maar het is een redactieraad binnen de vereniging die als scheidsrechter toeziet op historische en feitelijke juistheden voordat informatie openbaar wordt gedeeld.

In dit proces is het belangrijk om goed te weten wat de doelgroep zoekt en wenst te lezen. Hoe meer tags en trefwoorden je toevoegt, hoe arbeidsintensiever immers de ontsluiting van tekst en beeld wordt. Bij het inventariseren probeer ik steeds snel lezend de juiste rubriek of categorie te benoemen waar de informatie toe behoort, en de juiste trefwoorden en alle andere metadata eraan toe te kennen zodat deze informatie later kan worden teruggevonden als iemand het langzaam wil lezen. Hier is altijd een zeker spanningsveld.

Openbare archiefplek

Zullen we wachten op de voortschrijdende invloed van AI, erop vertrouwen dat we alles wat op sociale media is verzameld integraal en in de juiste context zullen teruglezen met behulp van AI? Of toch ook geld en energie steken in een contentmanagementsysteem? Laatst lijkt voor nu een wijs plan. Hiermee is er een oplossing om lokale historische informatie dusdanig te ontsluiten en te delen met geïnteresseerden, dat iedereen het leuk gaat vinden om bij te dragen aan de verrijking ervan. En dat allemaal onder de gevoelsmatig eenduidige

homepage van de lokale historische vereniging.

Niemand raadt van tevoren wat later van belang zal zijn. Het is deze onvermijdelijke incompleetheid die het wenselijk maakt dat een openbare archiefplek, beheerd door een historische vereniging, door de bewoners van een dorp of streek kan worden aangevuld. Bovendien is het ontsluiten en openbaren een belangrijk stuk menselijke bewustwording van wat we allemaal aan relevante teksten en beelden bezitten.

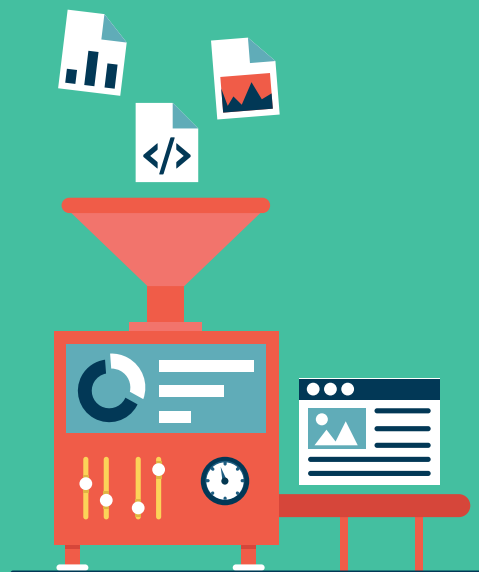
Doelgroep betrekken

Door een CMS in te zetten komen de werkzaamheden van het archiveren, ontsluiten en openbaren van een lokaal historisch archief dichter bijeen dan ooit tevoren mogelijk was. Nu nog de doelgroep betrekken. Het is allereerst van belang om het archief neer te zetten als een ‘gemeenschappelijk bouwwerk’ dat door de bewoners gezamenlijk wordt aangepast en aangevuld. Denk aan het onderwerp ‘onderwijs’: je krijg dorpsbewoners al actief met game-achtige prikkels om de namen te benoemen van kinderen op een klassenfoto of van schoolgebouwen op een luchtfoto. Het verrijken van verhalen met andere bronnen als Wikipedia en Google Maps kan zorgen voor leuke variatie en meer diepgang. Dorps- en streekarchieven laten zich vanzelfsprekend ook prima uitbreiden met de archieven van elke afzonderlijke vereniging die op de software van het CMS kan meeliften. Zo ontstaat een ‘thuis’ voor alle archiefinformatie waarin de bewoners van een dorp of streek kunnen grasduinen en die ze kunnen aanvullen vanuit hun ‘thuis’.

‘Het is van belang om het archief neer te zetten als een gemeenschappelijk bouwwerk dat door de bewoners wordt aangevuld’

‘Na de inzet van het CMS kan AI een wezenlijke bijdrage leveren aan het dieper inhoudelijk ontsluiten van tekst en beeld’

Samengevat

Bewustwording omtrent wat er al is verzameld en hoe deze dorpsinformatie te gebruiken in historische context, zal bij toepassing van een contentmanagementsysteem in mijn optiek sterker worden ontwikkeld dan bij gebruikmaking van sociale media in combinatie met AI. Er ontstaat een dorpsgevoel van (in)compleetheid van het archief vanwege de gedeelde beschikbaarheid ervan. Hierdoor wordt vanuit één homepage aantrekkingskracht uitgeoefend op geïnteresseerden die willen lezen en aanvullen. Aanvullend zal AI na de inzet van het CMS een wezenlijke bijdrage leveren aan het dieper inhoudelijk ontsluiten van tekst en beeld door herkenning van personen, locaties en situaties.

Ontsluiting via een website onder eigen domeinnaam is doorgaans mogelijk met het CMS. De focus van deze software is primair gericht op het organiseren, opslaan, publiceren en beheren van digitale (erfgoed) archieven. Via het systeem kunnen foto's, films en documenten worden gekoppeld aan straten, gebeurtenissen, personen, onderwerpen, verenigingen en andere overkoepelende thema's. Andersom kan op al deze ingangen in het archief worden gezocht en gegrasduind.

Upload en beheer van enorme aantallen digitale foto's, films en documenten gebeurt efficiënt. Advies is deze (deel)bestanden eerst te ondubbelen, op te schonen en van metadata te voorzien alvorens ze te importeren.

Koppelen van media aan onder andere

personen, gebeurtenissen, onderwerpen, straten en verenigingen geschiedt door middel van kruistabellen. De software geeft een flexibele structuur voor het organiseren van diverse soorten erfgoedarchieven, bijvoorbeeld door het dorpsarchief aan te vullen met archieven van het verenigingsleven binnen het dorp.

Linked open data vergroten de bereikbaarheid, toegankelijkheid, samenwerking en herbruikbaarheid van een dorpsarchief dat gebruikmaakt van een CMS.

Regelen van auteursrechten, disclaimers en publicatierechten van uitgeverijen van historisch beeldmateriaal bevindt zich binnen de software. Bij het beheren van persoonlijke informatie in tekst of beeld is dit nog niet relevant, maar zodra deze openbaar wordt gedeeld helpt de software hierin.

L.S. Het bovenstaande heeft vooral betrekking op het CMS dat specifiek voor (dorps) erfgoed beschikbaar is (van DeeEnAa) en waar ik mee werk. Voor het digitaliseren van archieven worden in het veld ook meer generieke contentmanagementsystemen gebruikt (zoals Drupal).

Bronnen

- > netwerkdigitaal-erfgoed.nl/activiteiten/nationale-strategie-digitaal-erfgoed
- > erfgoedcms.nl
- > Genootschap Oud Zandvoort (zal komende winter online publiceren wat afgelopen jaar offline is voorbereid)

Dagindeling 'BI-dokter' Joris Broeren:

anesthesie

én

artificiële intelligentie

Regelmatig hoort en leest Joris Broeren over de angst van collega-artsen dat artificiële intelligentie banen zal doen verdwijnen, maar dat is – in elk geval in hun situatie – niet nodig. En hij kan het weten: als anesthesioloog en chief data officer geeft Broeren mede vorm aan de data- en AI-strategie van het HagaZiekenhuis. 'Als er een nieuw evenwicht ontstaat, waarbij AI is ontdaan van de hype, zal het zijn plek wel gaan vinden.'

Judith Bouwels
Freelance journalist
en schrijver

Links Jan Pronk (manager business intelligence) en rechts Joris Broeren.

Lucas Krullaards/HagaZiekenhuis

WAT IS JOUW ROL BINNEN HET HAGAZIEKENHUIS?

‘Van huis uit ben ik anesthesioloog. Ik werk sinds vijftien jaar in die hoedanigheid in het HagaZiekenhuis in Den Haag, met als aandachtsgebied kinderaanesthesie. ICT-gerelateerde zaken zijn altijd mijn hobby geweest. De laatste jaren heb ik me ook verdiept in dingen als deep learning (een van de vele methodes van machinaal leren gebaseerd op kunstmatige neurale netwerken, red.) en AI. Inmiddels combineer ik mijn functie van anesthesioloog met die van chief data officer. Dat wil zeggen dat ik de “BI-dokter” ben, waarbij BI staat voor business intelligence, maar dat ik ook mede vormgeef aan de data- en AI-strategie van het HagaZiekenhuis.’

WAT MAAKT DE COMBINATIE VAN DIE TWEE VAKKEN INTERESSANT?

‘Het contrast van specifiek met één patiënt bezig zijn tegenover het brede plaatje van data in het algemeen

‘ICT-gerelateerde zaken zijn altijd mijn hobby geweest. De laatste jaren heb ik me ook verdiept in dingen als deep learning en AI’

vind ik boeiend. Kunstmatige intelligentie is iets wat vrijwel iedereen spannend vindt. Het is daarom goed om meer inzicht te hebben in wat het daadwerkelijk kan en doet en hoe het werkt. Het werk van chief data officer geeft me het gevoel dat ik bezig ben in de voorhoede van zaken die op dit moment heel belangrijk zijn.’

WORDT ER DAN OOK EEN GROOT BEROEP OP JOU GEDAAN IN JE ROL VAN CHIEF DATA OFFICER?

‘Dat is nog groeiende. Wel lopen er steeds meer projecten in het ziekenhuis waarbij AI een rol speelt. Collega’s met vragen hierover komen in een vroeg of laat stadium bij mij terecht. Zelf zijn we ook nog hard aan het werk om de data- en AI-strategie vorm te geven. Op dit moment zit AI in het zogenoemde hypestadium. Je hoort vaak dat nieuwe strategieën de wereld gaan veranderen en dat alles beter wordt. Later komen negatieve kanten en de beperkingen

ervan aan het licht, waardoor de technologie minder aandacht krijgt. Tot slot krijgt het vaak toch zijn uiteindelijke plaats in de maatschappij. Als voorbeeld neem ik internet: eind jaren negentig was iedereen er lyrisch over, daarna gingen heel veel internetgerelateerde zaken mis, en na een fase van doorontwikkeling kunnen we nu niet meer zonder internet. Artificiële intelligentie zit nu in die eerste fase; de piek in de *hype-cycle*. In de komende paar jaar moet AI zich gaan bewijzen. Ik dénk dat mensen straks teleurgesteld zullen zijn, omdat de uitwerking kan tegenvallen. Als er daarna een nieuw evenwicht ontstaat, waarbij AI is ontdaan van de hype, zal het zijn plek wel gaan vinden.’

WAT VIND JE ZELF FASCINEREND AAN AI?

‘Het is vrij simpele wiskunde die de computer uitvoert, maar dan op een enorm complexe manier. AI in de vorm van chatbot ChatGPT heeft

miljarden nodes (rekeeneheid binnen een neuraal netwerk, red.). Het programma moet voor ieder woord dat het voorspelt al die miljarden nodes verrekenen. Daar komt vaak iets uit wat je helemaal niet hebt zien aankomen. En dat vind ik fantastisch om te zien, vooral omdat de uitkomst behoorlijk accuraat is. Je zou AI kunnen vragen een afbeelding van een MRI te maken in de kunststijl van Van Gogh – een combinatie die niet eerder is gemaakt – en daar komt dan een resultaat uit. Dat is allemaal afkomstig uit al die miljarden data die AI heeft opgeslokt. Bizar! Kunstmatige intelligentie zal zeker voordelen bieden, maar er zullen ook nadelen aan zitten.’

WELKE NADELEN?

‘De ziekenhuiswereld buiten beschouwing gelaten: er zijn vakgebieden waarin mensen wél hun banen verliezen omdat ze overbodig worden, en voor wie geen alternatieven bestaan. Maar er is bijvoorbeeld ook angst dat mensen drones zullen bouwen met AI erin die ze kunnen loslaten op een land waarbij de drones zelf bepalen waar ze aanvallen. Waar ik persoonlijk het grootste risico in zie, is dat we totaal niet weten wat AI precies doet. Als AI wordt gebruikt in bijvoorbeeld de rechtspraak om vonnissen te controleren, kan die controle net zomin objectief zijn als wanneer een mens de controle uitvoert. AI is het resultaat van alle teksten die erin zijn gestopt door mensen, die ook fouten maken. Ook heeft AI geen dieper concept van een grote of kleine afwijking. Neem het voorbeeld van een tumor: AI kan bij screening een kleine tumor over het hoofd zien en diezelfde fout de keer erna opnieuw maken. De enige manier om dit op te lossen, is door nog (veel) meer plaatjes te laten zien en AI zo te trainen dat deze fouten niet meer worden gemaakt.’

WELKE PLEK ZOU AI UITEINDELIJK KUNNEN INNEMEN IN DE ZIEKENHUISWERELD?

‘Mijn voorspelling is dat AI vooral kan worden ingezet in expertsyste-

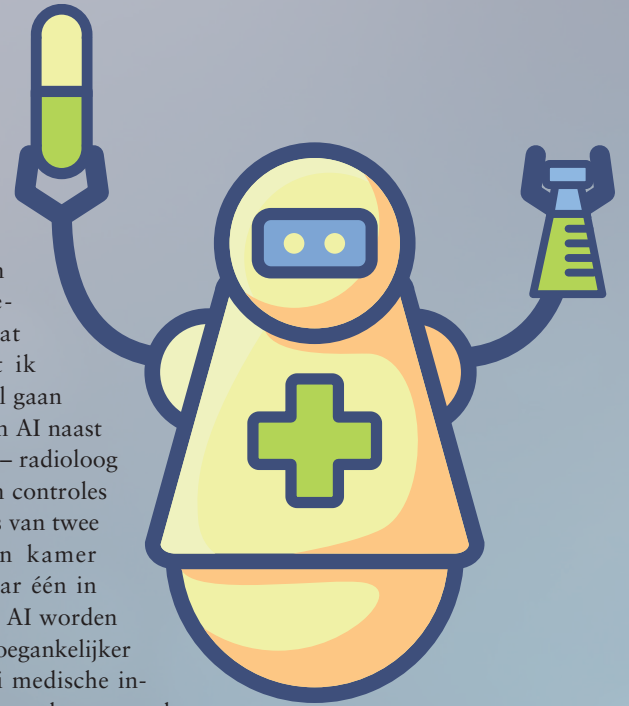
‘Het werk van chieft data officer geeft me het gevoel dat ik bezig ben in de voorhoede van zaken die op dit moment heel belangrijk zijn’

‘Waar ik persoonlijk het grootste risico in zie, is dat we totaal niet weten wat AI precies doet’

men (IT-systemen die systematisch data verzamelen, deze verrijken en adviezen genereren op basis van criteria, red.). Bijvoorbeeld adviezen geven ten aanzien van behandelopties en dat soort zaken. Wat ik denk dat er veel zal gaan gebeuren, is dat een AI naast een – bijvoorbeeld – radioloog zit en dat ze samen controles uitvoeren. In plaats van twee radiologen in een kamer hoeft je er dan maar één in te zetten. Ook kan AI worden gebruikt voor het toegankelijker maken van allerlei medische informatie. Patiënten zoeken nu veel zaken op via bijvoorbeeld Google, waarbij ze een groot gedeelte van de medische context missen. AI zou straks een vertaling kunnen maken van doktersadvies in combinatie met eigen vragen zonder dat zij de nuance mist die een zoekmachine als Google nu wel mist. Verder zou AI binnen de ziekenhuizen personeel kunnen ontlasten door een stuk statusvoering over te nemen, zoals het samenstellen van ontslagbrieven. AI zou zelfs per patiënt de hele route van statusvoering kunnen afleggen: status lezen, samenvatting schrijven en daarbij automatisch de bijbehorende verrichtingen en diagnose-behandelcombinatie (DBC)-codes plakken.’

WAT Zouden POSITIEVE ONTWIKKELINGEN KUNNEN ZIJN VAN AI OP DE OK – JOUW WERKPLEK?

‘AI zou prima kunnen helpen bij de verslaglegging, om time-outs te stroomlijnen, fouten vroegtijdig te signaleren, bij te houden wat er allemaal is verbruikt en automatisch te bestellen. Ik denk dat daar enorme winst te boeken is, en dit zal ook wel gebeuren. Natuurlijk kan het ook helpen bij het makkelijker binnen-

halen van kennis van instrumentarium, aangepast aan de wensen van de afdeling, waardoor de OK niet meer altijd afhankelijk is van de industrie. Dat verlaagt tevens de kosten voor bijscholing van personeel. En als AI straks kan bijdragen met vertalen door middel van een computer, scheelt dat een hoop in communicatie met patiënten. Dan hoeft een familielid of tolk niet meer de holding of verkoever op, maar kan een betrouwbare vertaalcomputer dit oppakken.’

WELK ADVIES ZOU JE AL JE COLLEGA'S WILLEN MEEGEVEN?

‘Als ik een advies zou mogen geven, is het om vooral niet bang te zijn. Ga experimenteren met technologieën als ChatGPT. Ook zoekmachines als Bing en Google hebben inmiddels een AI-tool waarvan je gratis gebruik kunt maken. Probeer deze uit, experimenteer! Als je ermee aan de slag gaat, zie je als zorgprofessional vanzelf dat AI nog niet op het niveau is waar wij zijn en dat we voorlopig niet voor onze banen hoeven te vrezen.’

Dit artikel vind je inclusief linkjes in het archief op informatieprofessional.nl. <

**KB
ONDERZOEKS-
KRONIEK**

**GESPOT
+
GELEZEN
+
VAN DE KNVI
+
LIFEHACKING**

‘Brein haalt grote illegale Nederlandstalige dataset offline’

**Volgens de stichting werden illegale kopieën van
auteursrechtelijk beschermde werken gebruikt voor
het trainen van AI-modellen. Het zou gaan om kopieën
van tienduizenden boeken, miljoenen regels uit
nieuwsartikelen en ondertitels van talloze films en
tv-series uit illegale bron.**

@informatieprofessional

@IPnieuws

[linkedin.com/company/informatieprofessional](https://www.linkedin.com/company/informatieprofessional)

@IPnieuws@mastodon.nl

EEN ZOMER STOEIEN MET DIGITALE COLLECTIES

Van 25 tot en met 28 juni 2024 volgden negentien deelnemers van universiteiten in binnen- en buitenland de Summerschool Digitale Collecties bij de KB in Den Haag. Terugblik op een programma vol theoretische inzichten en praktische vaardigheden.

In de zomer van 2024 vond de eerste Summerschool Digitale Collecties plaats: een programma van de KB en het Huizinga Instituut waarin deelnemers de rijke collecties van de KB – van gedigitaliseerde historische kranten tot gearcheiverde websites – en de complexe processen erachter konden ontdekken.

Het programma begon met een kennismaking met de geschiedenis, de huidige status en de kenmerken van de digitale collecties van de nationale bibliotheek. Een belangrijk onderdeel hiervan is (de constructie van) de webcol-

Gauri Bhagwat

Masterstudent rare book and digital humanities aan de Université Bourgogne-Franche-Comté en stagiaire bij KB, nationale bibliotheek (Engelse tekst)

Bjorn Schrijen

Adviseur Onderzoek en Kennisdeling bij KB, nationale bibliotheek (Nederlandse vertaling)

lectie en de cruciale rol die deze vervult in het bewaren van eenentwintigste-eeuwse digitale publicaties. In verschillende sessies werd ingegaan op de technische complexiteit van WARC-files en de uitdagingen van webarchivering ten opzichte van het archiveren van traditionele media. Ook werd gekeken naar de rol van webcollecties in geesteswetenschappelijk onderzoek, waaruit nog onontgonnen mogelijkheden voor onderzoek naar voren kwamen.

Rol van metadata

Daarnaast was er veel aandacht voor een van de meest gebruikte digitale bronnen: de gedigitaliseerde historische kranten op Delpher. De deelnemers kregen inzicht in de nauwgezette processen achter Delpher en de rol van metadata voor de toegankelijkheid van onderzoek, en ze bogen zich over de vraag wat een 'digitaal object' is. Aanvullend deden ze praktische inzichten op over optical character recognition (OCR) en handwriten text recognition (HTR): technologieën die tekst omzetten naar voor een machine leesbare tekst en zo de toegang tot historische teksten een nieuw leven geven.

Deelnemers gingen ook zelf met de gedigitaliseerde kranten aan de slag tijdens het Jupyter Notebooks-practicum. Met Python analyseerden ze de kranten en waagden ze zich op basis van enkele simpele visualisaties aan een eerste inter-

In de rubriek KB Onderzoekskroniek beschrijven medewerkers van de afdeling Onderzoek van de Koninklijke Bibliotheek hun resultaten, trends en vondsten.

pretatie van hun analyse. Zelfs de deelnemers zonder programmeerervaring vonden dit practicum toegankelijk en zagen mogelijkheden voor verdere verkenningen van de digitale collectie.

Kennis van technische aspecten

Naast websites en kranten kwam ook het digitaliseren van middeleeuwse manuscripten aan bod. Het projectteam van de KB dat rondreist en manuscripten in kleine Nederlandse instellingen fotografeert, demonstreerde het digitaliseringsproces. Deze demonstratie, en de discussies daarna, leverden fascinerende inzichten op over het behoud en de toegankelijkheid van deze historische teksten.

Bij het werken met al deze gedigitaliseerde bronnen is kennis van de technische aspecten cruciaal. In sessies over TEI-XML-, PDF- en EPUB-formaten kregen de deel-

nemers dan ook een uitgebreid inzicht in digitale tekstedities en hun toepassing in onderzoek. Een belangrijk aspect van de Summerschool was ten slotte digitale bronnenkritiek. Meerdere sprekers wezen op vooroordelen en hiaten in de KB-collecties en benadrukten de noodzaak om deze te herkennen en aan te pakken. Ook maakten zij duidelijk wat de KB juridisch met haar collecties kan doen en met welke beperkingen onderzoekers rekening moeten houden.

Creatieve ideeën presenteren

De theoretische en praktische sessies culmineerden in een symposium waar deelnemers de creatieve ideeën presenteerden die ze tijdens de Summerschool hadden ontwikkeld. De onderwerpen liepen uiteen van historische cartografische netwerken tot hedendaagse opvoedingskwesaties, en van de weergave van heiligen

Michiel de Groot, KB

Theo de Nooij, KB

KUNSTZINNIGE TECHKRITIEK

Wat: The resignation/Het ontslag/La demission
Wie: William Fort (williamfort.com,
[instagram.com/williamfort](https://www.instagram.com/williamfort))

De toenemende digitalisering in de toch al behoorlijk gedigitaliseerde informatiesamenleving van vandaag de dag biedt veel kunstenaars inspiratie. Zo ook de Belg William Fort, die onlangs op Instagram schreef: 'Vraag me niet hoe, maar een tijd geleden viel ik in het konijnenhol van het op maat gemaakte mechanische toetsenbord. Nadat ik er ongeveer vijftien had gebouwd, wilde ik kijken of ik deze nieuwe hobby op de een of andere manier in mijn kunstpraktijk kon integreren.' Het resultaat is er nu: The resignation, een volledig aluminium TKL-toetsenbord (tenkeyless, zonder numeriek gedeelte) met op maat gemaakte PBT-toetsen. 'Voor dit werk heb ik de hele printplaat opnieuw geprogrammeerd, zodat elke toets als escapetoets functioneert.' Hoewel het erop lijkt dat het toetsenbord onbruikbaar

en doelloos wordt, dient het onderscheidende vermogen ervan uiteindelijk zijn primaire functie: ont-snappen uit de digitale wereld. Het is Forts uitnodiging tot reflectie over onze digitale afhankelijkheden en de wens om daarvan los te komen. <

in middeleeuwse gebedenboeken tot genderrollen in Surinaamse contractarbeid. De afsluitende paneldiscussie reflecteerde op de geleerde lessen en op toekomstige onderzoeksrichtingen, waarbij werd benadrukt hoe innovatieve onderzoeksmogelijkheden voortkomen uit interdisciplinaire betrokkenheid.

Kritisch denken en samenwerking

Een hoogtepunt van de Summerschool was de dynamiek tussen de onderzoekers en de collectiebeheerders bij de KB. Hieruit werden de uitdagingen duidelijk op het gebied van digitalisering, auteursrechtkwesities en technische beperkingen. Begrip van deze factoren is essentieel voor onderzoekers om de reikwijdte en grenzen van de digitale collecties op waarde te kunnen schatten. De interactie tussen collectiebeheerders en onderzoekers bevordert ook een wederkerige relatie waarin nieuw onderzoek lacunes en beperkingen in collecties kan signaleren en toekomstige digitaliseringsprojecten kan helpen richting te geven. De Summerschool Digitale Collecties stimuleerde zo kritisch denken en samenwerking, en bood de deelnemers de tools en kennis om digitale collecties effectief te kunnen gebruiken.

Deze bijdrage vind je inclusief linkjes in het archief op informatieprofessionals.nl. <

De gedigitaliseerde informatiesamenleving heeft ook haar weerslag op het gevoelige terrein van privacy. De in New York gevestigde kunstenaar en designer Francine LeClercq focust met haar laatste kunstwerk op de hedendaagse surveillancercultuur en constante observatie. Ze doet dit aan de hand van korrelige zwart-witbeelden, afkomstig van CCTV-camera's, die ze – inclusief datum en tijd – heeft nagebordurd. Van pixel naar kruissteek. Hiermee wil LeClercq een brug slaan tussen traditioneel handwerk en beveiligingstechnologie: slow en old school borduren, 'symbool voor menselijke verbinding en intimiteit', aan de ene kant en het invasieve karakter van surveillance aan de andere. Ook laat ze, met de tienduizenden kruisstekes die ze in de arbeidsintensieve werken heeft gestoken, het contrast zien met de snelle opname van een filmbeeld (24 frames per seconde film). <

Wat: Embroidered surveillance
Wie: Francine LeClercq ([instagram.com/francine.leclercq.ny](https://www.instagram.com/francine.leclercq.ny))

DE TECH COUP

Hoe tech is gaan regeren en we de macht weer terugwinnen | Marietje Schaake, vertaling Reinier van Kampen | Atlas Contact | paperback 9789045046624 | € 27,99 | e-book 9789045046631 | € 14,99 | 384 pagina's

Technologie en het internet beheersen in grote mate ons leven, maar er is amper democratische controle op de bedrijven die deze wereld vormgeven.

Of het nu gaat om de toeslagenaffaire of de oorlog in Oekraïne, techbedrijven spelen een steeds dominantere rol. Helaas is wat goed is voor de aandeelhouders niet automatisch goed voor de samenleving. Te lang hebben politici ruimte gegeven aan het marktdenken; het is nu dringend tijd dat de democratie weer de overhand krijgt. In haar nieuwste (onthutsende volgens de Volkskrant) boek deelt Marie-

tje Schaake, technologiebeleidsexpert en directeur internationaal beleid bij het Cyber Policy Center van Stanford University, uit de eerste hand en op basis van haar eigen ervaringen in het Europarlement hoe technologiebedrijven de wereld regeren. 'De huidige situatie vereist nieuwe oplossingen, vooral omdat doorbraken in AI de machtsconcentratie van een handvol technische elites verder intensiveren.' <

INFORMATIEBEVEILIGING VAN VITALE DIENSTEN EN PROCESSEN

(Cyber)security als implementatie van de Europese richtlijnen NIS-2 en CER | Clemens Willemsen | Mijnmanagementboek.nl | paperback 9789403742588 | € 21,95 | 68 pagina's

Wat is cybersecurity en hoe werkt de richtlijn NIS-2 door op netwerken en informatiesystemen? Hoe hangt dit samen met de richtlijn CER voor weerbaarheid van kritieke diensten? Er worden meer wettelijke eisen gesteld aan aan-

bieders van (essentiële) digitale en fysieke diensten in steeds meer sectoren. De auteur geeft een historisch overzicht en gaat dieper in op beide Europese richtlijnen. Het boek is bedoeld voor alle organisaties die zich voorbereiden op de implementatie ervan.

Clemens Willemsen is gespecialiseerd in bestuurlijke informatica en beveiliging; het boek vormt een weergave van zijn interesse in het vergaren, verrijken en delen van kennis. Het is het vervolg op, oftewel deel drie van, *Organisatie van de informatiebeveiliging*, maar kan ook los hiervan worden gelezen. <

DE CREATIEVE REVOLUTIE

Hoe je je met creativiteit kunt onderscheiden in het digitale tijdperk | André van Straten | Haystack | paperback 9789461266224 | € 23,50 | e-book 21,50 | 176 pagina's

De wereld bevindt zich opnieuw op een kantelpunt. Met de komst van kunstmatige intelligentie en robots staan veel banen op de tocht. Hoe ziet jouw toekomst er straks uit? Misschien beter dan je denkt, als je je creativiteit voldoende ontwikkelt, zo belooft auteur André van Straten. Want

WAAR EEN WIL IS, IS NOG GEEN WEG

Leone Verweij, Agnieszka Kanas, Menno Fenger | Erasmus School of Social and Behavioural Sciences | 48 pagina's | het hele rapport is gratis te downloaden op eur.nl/media/121496, de samenvatting op eur.nl/media/121497

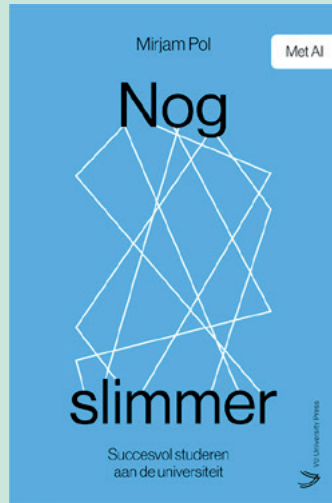
Bijna een op de zes mensen in Nederland beheerst niet de lees-, schrijf-, reken- of digitale vaardigheden die nodig zijn voor zelfstandige deelname aan de samenleving. Beperkte vaardigheden leiden tot diverse problemen voor deze groep. Zo hebben zij driemaal hogere afhankelijkheid van bijstandsuit-

keringen vergeleken met vaardige personen. Ondanks de aanzienlijke impact wordt dit probleem onder Nederlandssprekende bijstandsgerechtigden met onvoldoende vaardigheden nog maar weinig aangepakt. De oorzaak is niet onwil, maar het gebrek aan tijd, financiële middelen, kennis en verantwoordelijkheidsgevoel bij de netwerkpartners, zo blijkt uit het onderzoek en gelijknamige rapport *Waar een wil is, is nog geen weg* van de Erasmus Universiteit. Er is een nauwere samenwerking tussen het werkveld van laaggeletterdheid en het domein van werk en inkomen nodig, aldus het rapport. Het maakt on-

derdeel uit van het onderzoeksproject Laaggeletterdheid als Barrière voor Participatie, waaraan verschillende partijen deelnemen. <

Tip voor een boek, onderzoek, paper of ander geschreven werk dat interessant zou kunnen zijn voor collega-IP'ers? Laat het weten via redactie@informatie-professional.nl.

NOG SLIMMER STUDEREN – MET AI

Nog slimmer. Succesvol studeren aan de universiteit, Nog slimmer. Succesvol studeren aan de hogeschool, Get Smarter. Set Yourself Up for Study Success

| Mirjam Pol | VU University Press
| paperback 9789086598977, 9789086598984, 9789086598991 |
€ 14,50 per deel

Voor het nieuwe studiejaar is er weer een nieuwe editie van *Nog slimmer. Succesvol studeren* voor studenten aan universiteiten en hogescholen, nu met aanvullingen over hoe te studeren met behulp van kunstmatige intelligentie. AI is niet meer weg te denken uit het onderwijs, maar kent ook veel valkuilen, weet studieadviseur en studentendecaan Mirjam Pol. Met deze boekjes geeft ze handvatten om het op een slim-

me en verantwoorde manier te gebruiken tijdens het studeren. Zo kan de student beter plannen, efficiënter leren en de stof makkelijker onthouden. 'Onderzoek toont aan dat studiesucces meer afhangt van gedrag dan van intelligentie. Dat is goed nieuws, want gedragspatronen kunnen worden aangepast', aldus Pol. *Nog slimmer* laat zien hoe het brein werkt en hoe dat kan worden gebruikt om effectiever te studeren. <

niet kennis en vaardigheden, maar je creatieve vermogen bepaalt straks of jij er nog toe doet, zegt hij. Wat is creativiteit eigenlijk, wat kun je ermee, en hoe word je creatief? Creativiteitsdeskundige Van Straten laat in zijn boek zien dat iedereen het al in zich heeft, ongeacht vak of professe. 'Het is net als met hardlopen: we kunnen niet allemaal winnen, maar met voldoende training kunnen we allemaal de finish halen. Bedenk, verzin, verbind, los op, vermaak jezelf of een ander en je zult jezelf onderscheiden in deze digitale tijd.' <

NEXUS

Van het stenen tijdperk tot AI: een beknopte geschiedenis van informatienetwerken | Yuval Noah Harari, vertaling Inge Pieters | Thomas Rap | paperback 9789400411517 | € 29,99 | e-book 9789400411524 | € 19,99 | luisterboek 9789400411807 | € 15,99 | 528 pagina's

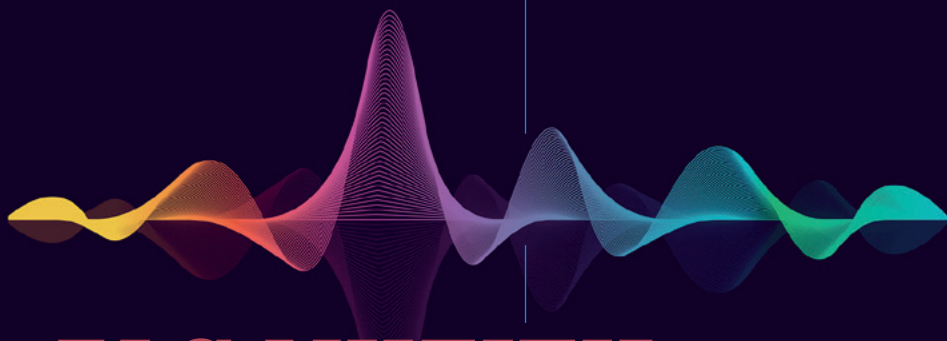
Op dit moment maken we de meest ingrijpende informatierevolutie in onze geschiedenis door. Om goed te kunnen begrijpen wat er gebeurt, moeten we leren van het verleden en analyseren welke rol informatie in ons leven speelt, stelt de auteur. 'Al eeuwenlang verkrijgt de mensheid macht door het verspreiden van informatie in

de vorm van fictie, fantasieën en massale waanideeën.' In *Nexus* neemt hij de lezer mee naar het

stenen tijdperk, de heiligverklaring van de Bijbel, vroegmoderne heksenjachten, het stalinisme, het nazisme en de heropleving van het hedendaagse populisme, om de complexe relatie tussen informatie en waarheid, bureaucratie en mythologie, wijsheid en macht bloot te leggen.

In de eenentwintigste eeuw kan AI ervoor zorgen dat we geen grip meer hebben op de verspreiding van waanideeën en onwaarheden. Door weloverwogen keuzes te maken kunnen we de ergste uitkomsten wellicht nog voorkomen, aldus schrijver, historicus en filosoof Harari die eerder de bestsellers *Sapiens*, *Homo Deus* en *21 lessen voor de 21e eeuw* schreef. <

ALS MUZIEK IN JE OREN

Een videoblog van Wings of Pegasus laat zien welke ingrepen er met moderne technologie mogelijk zijn in de muziekindustrie. Met een beetje software kan namelijk een niet zo goede zanger stevig worden ondersteund. Daarmee kan het stemgeluid nét worden opgekrikt zodat noten zuiver 'op pitch komen'. *Pitch correction* heet dat. Fijn voor de perfectie van opnames – al hoor je dat bijna niet meer in je iPod-oortje. Fijn voor artiesten, want foutjes worden hersteld. Fijn voor de muziekindustrie: goede en minder goede zangers en zangeressen klinken allemaal 'strak'. Kassa!

Niet authentiek

Helaas is het ook veel minder authentiek, en live, tja, valt het dan vaak tegen. Jammer ook, want herkenbare 'krassen' op de stembanden worden weggepoetst; als luisteraar word je dus een beetje gefopt. Zou het Olympische optreden van Céline Dion (die een geweldige stem heeft) dan toch een gepimpte geluidsband zijn geweest van de generale repetitie?

Hoe dan ook word je als muziekluisteraar eenvoudigweg vaker meegenomen in strakke software-ondersteunde standaardisatie van muziek dan je wilt.

Onderzoek naar effect

Kijk je naar hoe geluidsgolven eruitzien, dan weet je dat er nog een wereld te ontdek-

'Herkenbare "krassen" op de stembanden worden weggepoetst, als luisteraar word je dus een beetje gefopt'

ken is. De aarde heeft bijvoorbeeld haar eigen frequenties, de Schumann Resonantie. Deze frequenties kun je zichtbaar maken op zandpapier, de visualisaties zijn prachtig. Interessant om nog eens nader te onderzoeken is hoe het dan zit met al die golflengtes. In 1939 is 440 hertz (Hz) als basisfrequentie afgesproken voor de toon 'A' (ISO 16-norm). Eigenlijk ook een mechanische afspraak om muzikmakers een standaard te geven. Met wereldwijde muziekstandaardisatie als gevolg, en ook: veel minder variatie.

Het effect van de diverse frequenties – wat zou de impact daarvan zijn op lijf en leden – is in het verleden nog maar weinig onderzocht, maar de eerste stappen in wetenschappelijk onderzoek worden voorzichtig gezet. Daarin is zeker nog veel meer mogelijk.

Minder standaardiseren

Alles is muziek – de natuur voorop. Een aantal jaren geleden werd nog door velen geglimlacht toen Bert Barten met zijn project Talking Trees opnames van bomen liet horen. Inmiddels legt de onsterfelijke ('fixed point in time') David Attenborough in de docu *Secret World of Sound* (te zien op onder andere Netflix) uit hoe dieren en bomen in de (laatste) groene longen van de aarde met geluid(sgolven) communiceren met elkaar. Wellicht dat informatietechnologie daar nog een schepje bovenop kan doen door dit verder te onderzoeken en uit te puzzelen. Opdat we al die frequenties, geluiden en muziek meer kunnen waarderen en minder standaardiseren.

*Wouter Bronsgeest,
duovoorzitter van de KNVI*

Deze bijdrage vind je inclusief linkjes in het archief op informatieprofessional.nl.

DNB is bezig haar selectielijsten te vernieuwen. De bank baseert zich hierbij op de recent opgeleverde procesarchitectuur en 'komt tot resultaat in samenwerking met business en stakeholders, wat een significante verbetering van de informatiehuishouding oplevert'. Volgens de jury laat DNB zien 'hoe je op een andere manier innovatie kunt aanvlengen en vanuit de architectuur het gesprek kunt aangaan – architectuur wordt vaak onderbelicht'.

VGGM wil werken aan betrouwbare, duurzaam toegankelijke digitale informatie. Daarvoor moet informatiebeheer bij de bron worden geborgd en het informatiebeheersysteem passen bij de informatie in de desbetreffende bron. Dus stelde VGGM een integraal eisenpakket op voor de aanschaf van informatiesystemen en ontwikkelde ze een methodiek die de inrichting en het gesprek met betrokken collega's ondersteunt: het Afsprakendocument Duurzaam Toegankelijk Informatiebeheer (ADTI). Wat opvalt, aldus de jury, 'is dat

TILBURG REIST NAAR M365

Vorig jaar gingen de Od Kwaliteitsawards naar het ministerie van Justitie en Veiligheid en de gemeente Tilburg. Laatst kreeg de prijs voor haar project om alle digitale bestanden per afdeling te inventariseren en te verhuizen naar Microsoft 365. Een inkijkje.

'De aanleiding om deze reis te starten was het opruimen van de ongestructureerde informatie op onze netwerkschijven', vertelt Jolanda Polkamp, teammanager Informatie, beheer & control van de gemeente Tilburg. 'Onze mensen werkten tot voor kort met een G-schijf voor de afdelingen, een P-schijf voor projecten en een H-schijf voor persoonlijke bestanden. Het ging om terabytes, om wel meer dan 14 miljoen bestanden. Het was zo veel dat het niet meer te beheren was. Verder kwamen kwesties als privacy naar voren en zagen we steeds meer datalekken op die netwerkschijven ontstaan.'

Uitgebreide aanlooptijd

Ook kon Tilburg niet voldoen aan wet- en regelgeving, vult Roland van Abel, adviseur Informa-

KWALITEITSAWARDS VOOR INFORMATIEVOORZIENING TOEGEKEND AAN DNB EN VGGM

Van de vier genomineerden voor de Od Kwaliteitsawards 2024 heeft De Nederlandsche Bank (DNB) onlangs de prijs in de categorie Rijksoverheid gewonnen. In de categorie Decentraal sleepte de Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden (VGGM) de award in de wacht.

VGGM met weinig formatie belangrijke stappen weet te zetten. Bovendien vervult ze een voorbeeldfunctie: veel organisaties worstelen met dezelfde problemen.'

'Basis niet op orde'

Algemeen constateerde de jury dat steeds meer oplossingen en initiatieven uitgaan van techoptimisme. 'Dit moet zeker niet worden uitgesloten, maar vaak is de basis niet op orde (noch wordt eraan gewerkt), ontbreekt draagvlak en/of worden mensen niet meegenomen waardoor processen niet fundamenteel wijzigen. Vandaar de voorkeur voor DNB en VGGM: *back to basics*, werken aan

draagvlak door samen processen, waarden en doelen om te denken, gecombineerd met pragmatiek en nederigheid.'

Door de komst van de Wet open overheid (Woo) staan overheidsorganisaties voor de uitdaging om hun informatie beter te archiveren en te ontsluiten en beter vindbaar en uitwisselbaar te maken. De Od Kwaliteitsawards, waarvan KNVI een van de partners is, belonen 'organisaties die hun dienstverlening aanzienlijk hebben verbeterd en waarvan de resultaten bijdragen aan kwaliteitsverbetering in de informatievoorziening'. <

tiebeheer, aan. 'Vanuit de Archiefwet worden verschillende eisen gesteld, bijvoorbeeld dat informatie duurzaam toegankelijk wordt. Dat kun je niet garanderen als je de bestanden op netwerkschijven laat staan.' Daarom begon de gemeente acht jaar geleden met een onderzoek naar hoe ze alles beter kon archiveren. 'Door corona kwamen we in aanraking met Microsoft 365 en dat bleek daarvoor de beste tool te zijn.'

Het project is eind 2022 gestart. Het succes ervan zit hem in de voorbereiding, vertelt Van Abel. 'We hebben een uitgebreide aanlooptijd gehad met inzet van proeftuinen. We moesten

het bij mensen laten doordringen dat dit nodig was en dat we het grondig moesten doen. Met het team adviseurs informatiebeheer hebben we bijvoorbeeld drie maanden achter elkaar allerlei dingen kunnen uitproberen in een testomgeving.'

Training medewerkers

Uiteindelijk is het grote doel om alle medewerkers goed met M365 te laten werken en hun documenten en data beter te laten opslaan. 'Daarom hebben we de verhuizing gecombineerd met trainingen over Teams, Sharepoint en OneDrive, maar ook over bewaartermijnen,

dataclassificatie en informatiebeveiliging op het gebied van encryptie', licht projectleider Harry Raam toe. 'Daarnaast hebben we een handreiking over privacy gemaakt.'

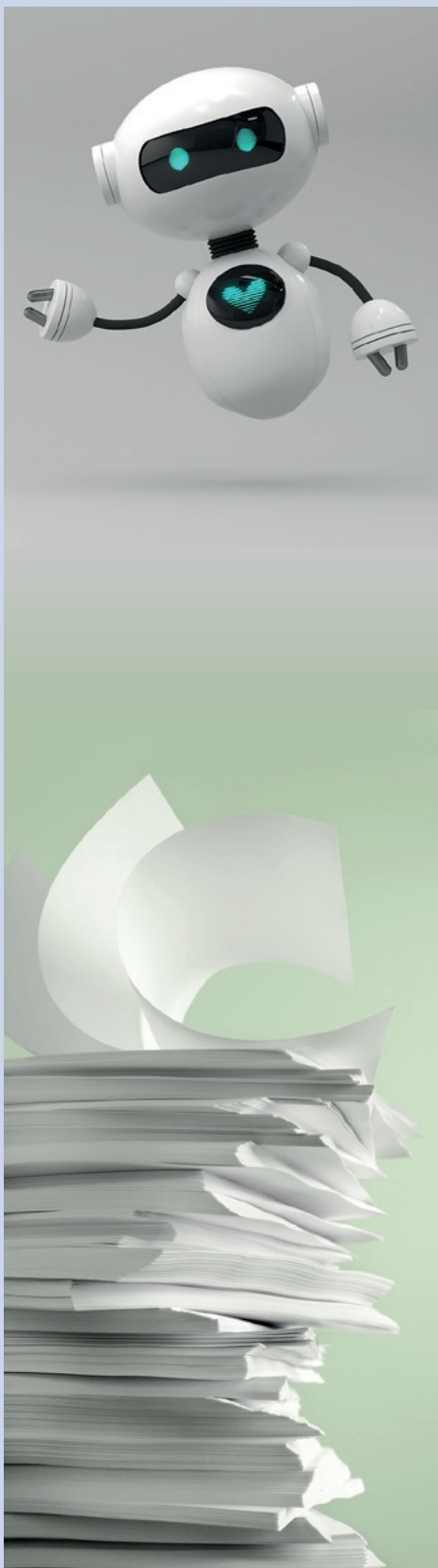
De omslag naar cloudgericht werken vereist een heel andere manier van denken, weet Polkamp. 'Voorheen zette je een document weg op een netwerkschijf en dacht je er niet meer over na. Met Microsoft 365 moet je bij het opslaan van een document nadenken over met wie je eraan samenwerkt.'

Ambassadeurs

Inmiddels heeft zo'n 95 procent van de 3.500 Tilburgse ambtenaren de basistraining gehad en is ruim 80 procent van alle digitale documenten van de netwerkschijven verhuisd naar M365. Vanuit het project hebben mensen verschillende rollen gekregen om dit soepel te laten verlopen. Zo zijn er per afdeling verkeners ingezet om hun collega's te helpen documenten te selecteren. Daarnaast zijn binnen de teams ambassadeurs aangesteld. 'Dat zijn de digitale voorlopers onder de collega's', aldus Van Abel. 'Als mensen het even niet zagen zitten tijdens de verhuizing konden ze bij hen aankloppen.'

Pieter Verbeek, freelance journalist <

CHATTEN MET JE DOCUMENT

Control+F en Command+F zijn al jarenlang ingeburgerd om te zoeken in een document. Door de kracht van artificiële intelligentie in te zetten wordt het doorspitten van (vak)literatuur eenvoudiger, sneller en doeltreffender.

MAAK EEN CHATBOT VAN JE PDF

AI-tools die een document doorlezen, dit voor je samenvatten en snel specifieke informatie eruit opzoeken, worden doorgaans aangeduid met de term ChatPDF of ChatDOC. Zoals de naam al aangeeft, vormen deze tools een nieuwe manier om met je document te communiceren. Ze behoren tot de zogenaamde chatbots, een geautoriseerde gesprekspartner: je gaat in gesprek met je document. Nadat je het document hebt geüpload, neemt de tool het door en geeft het vervolgens weer, meestal in samengevatte vorm. Doorgaans krijg je aansluitend een aantal voorbeeldvragen die je aan de tool zou kunnen stellen over de inhoud van het document. Je kunt bijvoorbeeld doorvragen op de door de tool gegeven samenvatting. Of wellicht ben je op zoek naar een specifiek gegeven uit het document? Vraag het de tool en hij zoekt het op. Bij ieder antwoord geeft de tool ook een link of links naar waar hij het in het document heeft gevonden. Bestaat het document uit leerstof, dan kun je de tool zelfs vragen

Leen Liefsoens

Redacteur van IP en informatie-specialist bij de mediatheek van Hogeschool Van Hall Larenstein Leeuwarden

om je te overhoren. Hij stelt jou dan (meerkeuze)vragen.

CHATPDF.COM

Er zijn veel AI-tools op de markt om te communiceren met je document: chatpdf.com, chatpdf.so, pdf.ai, chat.hix.ai/chatpdf, chatdoc.com, paperguide.ai, askyourpdf.com, humata.ai, et cetera. Mijn voorkeur gaat uit naar chatpdf.com om de volgende redenen: eenvoudig in gebruik, geen account nodig, kan goed overweg met Nederlandse teksten en een niet te beperkte gratis versie. De beperkingen van de gratis versies van deze tools zitten hem in het aantal documenten dat je per keer en/of per dag kunt uploaden, de grootte van de documenten in aantal MB's en aantal pagina's, en het aantal

vragen dat je per keer kunt stellen. Sommige tools kunnen alleen met PDF's omgaan, maar die beperking is eenvoudig te omzeilen door je document eerst te converteren naar PDF. Als extra bieden enkele tools import via een URL aan. Ook kunnen tools de mogelijkheid aanbieden om met meerdere documenten tegelijk te chatten.

NOTEBOOKLM

Een gratis tool die (nog) geen beperkingen heeft, is NotebookLM, recent door Google ook in Nederland beschikbaar gemaakt. Er is wel een bovengrens van twintig documenten per notebook die elk 200.000 woorden

IP

mogen bevatten en tot 100 MB mogen zijn, maar die limiet bereik je niet zo snel, ook omdat het aantal vragen dat je mag stellen en het aantal notebooks ongelimiteerd zijn. Naast dat NotebookLM over alle hierboven genoemde functionaliteiten beschikt, kun je ook vragen stellen over afbeeldingen die in je documenten te vinden zijn, waaronder diagrammen en tabellen.

NotebookLM heeft verder een aantal vooraf ingestelde acties waarmee de inhoud van je document(en) wordt getransformeerd en die je vervolgens kunt inzetten om te komen tot een beter inzicht. Via de knop Notebookhandleiding (naast de chatbalk) kun je kiezen uit het genereren van veelgestelde vragen, studiemateriaal (een studiegids met samenvatting, een quiz over de inhoud van het document en een woordenlijst), een inhoudsopgave, een tijdlijn (ook inhoudelijk) of een overzichtsdocument (bevat de belangrijkste thema's en bevindingen en een conclusie).

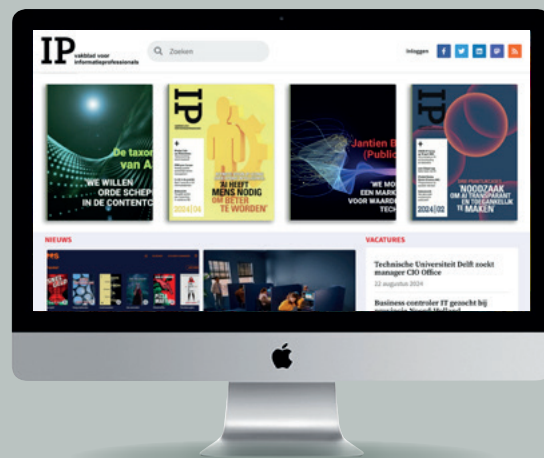
De werking van NotebookLM is indrukwekkend. De tool bevindt zich echter nog in een experimentele fase. Het is afwachten welke keuzes Google zal maken wat betreft kosten, functionaliteiten en beschikbaarheid naarmate de tijd vordert.

WAARSCHUWINGEN

Zoals bij alle tools die werken met AI, geldt ook voor deze AI-tools om te communiceren met documenten dat je bij het gebruik ervan een aantal aandachtspunten in het achterhoofd moet houden: onjuistheden, vooroordelen, intellectuele-eigendomsrechten, privacy, commerciële belangen, energieverbruik en gebrek aan menselijk inzicht. Google geeft bij NotebookLM daarover zelf een aantal waarschuwingen en bijbehorend advies: upload geen documenten met persoonlijke of gevoelige informatie en verifieer alle feiten die NotebookLM geeft afzonderlijk.

Dit voorbehoud in acht nemend kunnen tools als chatpdf.com en NotebookLM een krachtige assistent zijn bij het beheer en de analyse van allerhande informatie: van papers tot blogposts en van transcripten van interviews tot alle highlights van boeken die je interessant vindt.

Deze Lifehacking vind je inclusief linkjes in het archief op informatieprofessional.nl. <

**vakblad voor
informatieprofessionals**

Hybride IP:
**papier
en
online**

IP verschijnt jaarlijks
vier keer op papier en
vijf keer als digitaal magazine.

De papieren IP belandt gewoon in je fysieke brievenbus, de digitale IP krijg je als versleutelde link die we sturen naar het mailadres dat bij ons bekend is. Daarnaast kun je als abonnee alle IP's – papier en digitaal, vanaf jaargang 2011 – als vanouds raadplegen in het **online archief** op informatieprofessional.nl. De losse bijdragen in full-text en de hele nummers als pdf (papieren bladen) en als link (digitale magazines).

Let op: ontvang je IP als onderdeel van je lidmaatschap van de KNNVI?

Dan werkt het inloggen anders dan voor directe abonnees.

Kijk daarvoor op de website van IP.

www.informatieprofessional.nl

Meer dan 25 jaar een begrip in de informatiewereld.
NIEUWE HUISSTIJL. DEZELFDE KWALITEIT EN INZET.

Ingressus maakt op een slimme en veilige manier kennis, data en informatie toegankelijk en vindbaar. Wij adviseren en inspireren, bieden eenvoudige, praktische oplossingen, van begin tot eind en nemen zorgen uit handen. Denken mee, bouwen mee en nemen u en uw organisatie mee naar het volgende niveau van informatieuitwisseling en kennisdeling.

BEKIJK ONZE VERNIEUWDE SITE en ontdek wat wij kunnen doen voor uw organisatie én hoe wij al jaren toonaangevende organisaties ondersteunen.

INGRESSUS.NL

0
1
1
1
1
1
0
1
1
1
0
1
0
1

in
gres
sus

MAAKT UW KENNIS TOEGANKELIJK